

UNITÁRIUS ÉLET

Dupla szám

51. évfolyam 4-5. szám

1997. április-május

PÜNKÖSDI ÜZENET

31. Monda pedig az Úr: Mihez hasonlítsam azért e nemzetségnek embereit? és mihez hasonlók?

32. Hasonlók a piacon ülő gyermekekhez, kik ezt mondják: Sípoltunk nektek, és nem tánczoltatok; siralmas énekeket énekeltünk néktek, és nem sírtatok.

33. Mert eljött Keresztelő János, a ki kenyeret sem eszik, bort sem iszik, és ezt mondjátok: Ördög van benne.

34. Eljött az embernek Fia, a ki eszik és iszik, és ezt mondjátok: Ímé a falánk és borivó ember, a vámszedők és bűnösök barátja.

35. És igazoltatik a bölcsesség minden ő fiaitól.

Lk 7, 31 – 35

Unitárius hitünk szerint a pünkösd a tanítványok öntudatra ébredésének ünnepe. Ilyenformán az ezt megelőző ötven nap: az öntudatosulás folyamatának ideje.

Szép is lenne állandóan követni az egyházi év kínálta rendet, lelki életet – de a posztmodern ember elsiet „egyéb elfoglaltság miatt” a kapuk előtt, mely mögött lehetőség nyílna a rejtett önmagával találkozni és ott bújkál az Istenhez vezető ösvény is. Sejtjük ugyan e misztériumjáték kapuja mögötti lényeket. S mert unitáriusok vagyunk nagyon is tudjuk, hogy ez játék és meddig játék. Hallottuk is már elégszer: „Térjete meg!”

Valami komolyabbra várunk ...? Elvesztettük játszó kedvünket, de vele együtt még mi mindent?

Jézus saját nemzedékéhez szól. Még nem kiált. Még nincs hangjában indulat, piacot megtisztító düh. Se keserűség! Olyan ez a nemzedék mint a gyermekek, a civakodók, az egymás játékait el nem fogadó kölykök, akik csak lézengenek az üres piacon. Nem játszanak. Nem válaszolnak egymásnak.

A mindenkori prédikátor szomorúsága ez. Nemcsak azért, mert féltik: talán nem tetszik a mondanó ... Egy arcizom sem rezdül, vajon egyáltalán hallják-e, hogy még hangzik szava. De féltés is! Mi lesz azzal a nemzedékkel, mely számára a prédikáció csak lakodalmi sípolás és siralmas ének kötelező hangjelensége, fekete paláttal borítva?

A példázat a jeruzsálemi agorát jeleníti meg. Az egyik csapat temetesesdit játszik: siralmas éneket énekel. A másik esküvősdit: sípszóra táncolnak. Egyik csapat elutasítja a másikat. A történet Máté evangéliuma megfogalmazásában annyiban külön-

bözik, hogy ugyanazzal a visszautasítással találkozunk mindkét csapat a „többiek” részéről.

Azaz a többieknek teljesen mindegy, milyen játékról van szó, ők megközelíthetetlenek, megszólíthatatlanok maradnak. Képtelenség közös játékra hívni őket: nem érdekli őket az égvilágon semmi, süketek minden énekre, dallamra.

Lukács szerint a gyerekek egymás szavát nem értik, gyerekesen vitatkoznak. Gondolhatott itt a farizeusok és szadduceusok vitájára, mely ugyan komoly(kodó) teológiai mezt öltött, de valójában személyi vagy pártatlanság van mögötte. De gondolhat két lényeges emberi magatartásra is. Az esküvősdit játszó a torzult jókedv és túlzott biztonságérzet. Akik hencegve már révben érzik magukat, hamis újjongásukkal teszik zajossá a világot, üres vigyorral, karba tett kézzel, jóllakottan süllyednek sivár lelküekké, bambákká.

Akik a temetesesdit játsszák, a vég nélküli magukat siratók. Látják a lélek kiüresedését, végzetesnek érzik a káoszt. Hirdetik, hogy pusztul a világ. És fülsüketítő jajveszékelésüktől nem veszik észre, hogy Istenországa mibennünk van és csakis rajtunk a felelősség, hogy mivé alakul: nő vagy sorvad. Isten, gondviselő Atya és szerető! Kétségbeejtő a világ közönye, de ez még nem változtat Isten jelenvalóságán.

Elmondanék nektek, kedves testvéreim egy egyiptomi mesét:

Egyszer Guha fölment a szószékre, hogy prédikációt mond, és megint a gyülekezetet. Így szólt:

– Emberek, tudjátok, mit akarok mondani nektek?

– Nem, nem tudjuk – felelte a gyülekezetet.

Istentől áldott pünkösdünnepet kívánunk!

Guha erre fölcsattant.

– Mindaddig, amíg nem tudjátok, hogy mit akarok mondani nektek, semmi értelme szólnom ilyen magatokfajta ostobáknak.

Azzal lejött a szószékről, fogta magát, és elment. Másnap elmegy, a mecsetbe, föllép a szószékre, és rákezd:

– Tisztában vagytok vele, hogy mit akarok mondani nektek?

– Igen, nagyon is tisztában vagyunk – feleli a nép.

Erre Guha így szól:

– No, ha tisztában vagytok vele, semmi szükség arra, hogy újra elmondjam nektek.

Azzal leszállt a szószékről, és távozott. Következő nap feláll a szószékre, és megszólal:

– Ó, imádkozók gyülekezete, tudjátok-e, hogy mit akarok mondani nektek?

Az emberek hirtelenjében nem tudták, hogy mit is válaszoljanak. Megegyeztek hát, hogy egy részük azt mondja: „Nem, nem tudjuk”, a másik részük meg azt, hogy „Igen, tudjuk”. Így is tették. Azt mondja erre Guha:

– Akkor aki tudja, magyarázza meg annak, aki nem tudja. Minek törjem én a fejem?

Kedves Testvéreim! Nem ostromozó prédikációnak szántam a mait. Kérdésem van: van-e még bennünk egy búzaszemnyi éberség? Tudjuk-e mit akarunk? Életünk céljai milyen távlatúak? Lehet, hogy távollátónak érzed magad, mert tíz-húsz évre előre tervezel és értetlenül nézed a fiatalokat, akik nem tudják mit hoz a holnap?

Lehet, hogy történelmi távlatokban gondolkodsz ...

De ez mind a múlt időbe szabott, múlandó élettel sakkozó tervezés. Ez az életünk téveszthetetlenül az a hely és idő, ahol az örökéletet ragadhatjuk meg. Tudattal csak itt szólíthatjuk meg az Örökkévalót.

Nem lehetünk önfejű gyermekek, akiknek semmi sem jó, minden mindegy. Jézus nemzedékének nem tetszett sem János, sem Jézus. Legalábbis ezzel okolják visszautasításukat, hogy ne kelljen válaszolni.

Ma az a baj, hogy a pap vagy túl öreg, vagy túl fiatal, vagy túl patetikus vagy túl száraz. (Pedig az Igehirdetésnek fő szempontja nem a „hogyan?”, hanem a „mit?”). Függetlenül attól, hogy ki mondja, hogyan mondja, a mondanivaló mindig ugyanaz. „Térjete meg, mert elközelgett Istenországa!”.

Az evangélium üzenete: Ne civakodjatok egymással, se a játszóknak ellen ne építsetek falat. Lépjete ki a közönyből!

Igen összegyűlünk. A prédikáció rendre elhangzik. De semmi sem történik. Hiába a síp, hiába az ének, a cselekvés mehtagadott. Ez a példázat a semmittevésből hív ki, Istenországa tiszta levegőjére, a megújult életre.

Mert bennünk az isteni bölcsesség igazsága!

Ne csak állandóan kritizáljunk, hanem hallgassunk, hallgassunk a szószéken hirdetett és a bennünk hangzó Isten szavára!

Ámen

Miklósi-Vári Katalin

Unitárius konferenciák Angliában 1997. április 10–17.

A századforduló idejében megalakult Szabadelvű Vallások Nemzetközi Szövetségén (IARF) belül az utóbbi időszakban az unitárius szellemiség gondolata háttérbe szorult, ezért a szövetség mellett 1995 márciusában megalakult az Unitáriusok és Univerzalisták Nemzetközi Szövetsége (ICUU).

A szövetség ez év április 10–13. között tartotta meg esedékes ülését Angliában, Great Hucklowban, az ottani unitárius szabadidő- és konferenciaközpontban.

Az ülésen a magyar és erdélyi unitárius egyházakon kívül 15 ország képviseltette magát egyházfői szinten, míg további 3 ország csak vízumproblémák miatt nem tudott részt venni.

Az ülés a számadás és a jövő útjának kijelölésével foglalkozott, kifejezve azt a szándékát, hogy erősítse az unitárius gondolatot a tagországok hasonló hitelveket valló közösségeiben.

A Szövetség új vezetőséget is választott melynek elnöke David Usher amerikai lelkész lett a következő két évre, és egyik tagja Rezi Elek, Erdélyből.

Április 14–17. között a résztvevők átmentek Norwichba, ahol az angliai Unitárius és Szabadkeresztény Egyház tartotta éves közgyűlését.

A közgyűlés ugyancsak a számadás és az 1997. évi tevékenység kijelölésével foglalkozott, illetve vezérgondolata a „Vallás és a Pénz” összefüggése köré csoportosult.

A közgyűlés nagyszámú ülése mellett mind a ICUU, mind az IARF szervezet is tartott önálló előadást, ahol a külföldi résztvevők bemutatásán túl a szervezetek és az angliai unitáriusok kapcsolata és közös munkája került megvitatásra.

A közgyűlés új vezetőséget is választott, mivel szabályaik szerint a megbízások csak egy évre szólnak. 1997–98. évre a közgyűlés elnöke Clifford Reed lelkész lett.

Egyházunkat Orbókné Szent-Iványi Ilona és Mikó István, míg Kolozsvárt dr. Szabó Árpád és Rezi Elek képviselték.

Az ICUU üléseken képviselőink tevékenyen részt vettek, míg a közgyűlésen, mint meghívott vendégek tovább ápolták a hosszú múltra visszatekintő kapcsolatot és barátságokat az unitárius közös testvériség szellemében.

M. I.

Hogyan olvassuk a Bibliát?

A cím utáni kérdőjel nem a véletlen elírás műve. Ez az írás arra vállalkozik, hogy az olvasónak kérdést tegyen fel, szembesítse az olvasót: Te hogyan olvasod a Bibliát?

Ennek megfelelően nem kíván közvetlen útmutatást adni, nem akar helyesnek vélt bibliaolvasási módot rákényszeríteni senkire. Csupán a találkozás a fontos:

Te hogyan olvasod a Bibliát?

„Jézus ... amikor Názáretbe ment, ahol felnevelkedett, szokása szerint bement szombat napján a zsinagógába és felállt felolvasni. Odanyújtották neki Ézsaiás próféta könyvét, ő pedig kinyitotta a könyvet, és megkereste azt a helyet, ahol ez van megírva: „Az Úr lelke van énrajtam, mivel felkent engem, hogy evangéliumot hirdessek a szegényeknek ... és hirdessem az Úr kedves esztendejét”.

... Ő pedig szólni kezdett hozzájuk: „Ma teljesedett be ez az írás fületek hallatára”. (Lk. 4, 14-21 részletek).

Ez a bibliaolvasás majd kétezer éves, mégis mit sem veszített aktualitásából és frissességéből. Igaz ugyan, hogy a történet szó szerinti hitelessége felől komoly kételyeket támaszt az újszövetségi tudomány, az események lényegének eredetiségét azonban senki nem vonja kétségbe.

Mi is történt azon a szombaton, a kicsi Názáret zsinagógájában? Valaki egy jól ismert prófétai szakaszt olvasott a Bibliából (Jézus korában a Biblia tulajdonképpen a mai Ószövetség volt). Ez szokásos gyakorlata volt a korabeli istentiszteletnek, s ilyenkor a felolvasó rövid értekezést tartott, értelmezést fűzött a kiválasztott szakaszhoz. Ezek az értelmezések végeredményben elmélkedések voltak a Bibliáról. Jézus esetében valami más történt. Anélkül, hogy magyarázó eszmefuttatást – héber szóval: midrást fűzött volna a szakaszhoz, egyszerűen kijelentette: „ma teljesedett be az írás ...”. Nem csoda, hogy általános megütközést keltett a templomi közösség körében ez a szokatlan viselkedés. Jézustól – különösen földijeit – valami okosat, valami igazán szép elmélkedést vártak volna. Hiszen tudták, hogy tanult ember, és megfordult a híres farizeusok körében is. Egyesek szerint még a Johanan ben Zakki tanításait is megismerte. Mindennek ellenére Jézus csalódást okozott, mert „nem úgy beszélt mint az írástudók”.

Jézus olvasásában a prófétai szó önmagában lett fontos. A Biblia közvetlen szava, és nem az erről folytatott közvetlen elmélkedés. Úgy is modhatnánk, Jézus nem a Bibliáról, hanem a Bibliával elmélkedett. Nem mondta, hogy a próféta – Ézsaiás – örömezenetét hogyan kell kortársainak érteni. Jézus úgy beszélt, mintha a próféta éppen akkor, ott abban a pillanatban szólalt volna meg. Beteljesedett az írás. Mit jelent ez? Ha a prófétát nem jövőmondónak, hanem Isten emberének fogadjuk el, nyilvánvaló, hogy nem jóslásról, hanem felhívásról van szó. Ézsaiás próféta meghirdette az Isten „kedves esztendejét”, a babiloni fogságból

való szabadulás örömhírét. Jézus amikor ezt a részt olvassa, nem a történelem tanulságait vagy az emberi lélek tulajdonságait elemzi. Arról beszél, ami a próféta mondandójának lényege: Isten uralkodik, és uralkodása szabadítás.

Hogyan „teljesedett be az írás”? Fületek hallatára mondja Jézus. Azáltal teljesedett be, hogy meghallgatták. Azáltal lesz kézzelfogható valóság a ti számotokra, ha elér a fületekig, és ott értelmet talál. Már – már szállóige lett ez a gyakori szófordulat az evangéliumokból: „Akinek van füle a hallásra, hallja”.

Jézusnak úgy tűnik, azt szeretné, ha a Biblia hallgatói és a Biblia szövege között élő kapcsolat jönne létre. Jézus szerepe nem a tanítóé, aki magyaráz, hanem a hírnöké, a kikiáltóé. Jézus úgy viselkedik, mint a templom felügyelője, aki fennhangon szólítja fel a papokat az imádkozásra. Ez a felhívás az, amit Jézus a hallgatósághoz intézett: Itt az Úr kedves esztendeje! Beteljesedett az Írás! Szinte látjuk magunk előtt a megdőbbszent arcokat. Hát tényleg uralkodik az Úr? Tényleg olyan az életünk, mint a megszabadítottaké? Hát nincsenek a nyakunkon a rómaiak? Hát nem szörnyű ez a galileai nyomor? És a vallási előírásokat is olyan nehéz teljesíteni! Hát ki uralkodik? Mindenütt a pénz a hatalom, az erőszak diadalmaskodik, ugyan miről beszél ez a Jehosua ben Mirjam? (Jézus feltételezett héber neve). De mégis sokan beszélnek, hogy tényleg vannak gyógyulások, amerre jár. Tényleg jó a közelében lenni. A kapernaumi halászok állítólag még hálójukat is otthagyták, úgy szaladtak követni őt. Valóban, az élet tele van csodával. Szabadulás hírlik innen is, onnan is. Őseink is úgy vallották. Uralkodik az Úr! Így érezhetett az a hívő, aki Jézust hallgatva először megdőbbszent, aztán ő maga is gondolkodni kezdett. Jézus korában a Biblia héber nyelvet, és az arám anyanyelvi fordítások, az úgynevezett Targumok csak részben és főleg templomi használatra készültek el.

Ma a Biblia – az Ó- és az Újszövetség – anyanyelven hozzáférhető. Hogyan olvassuk a Bibliát?

Először is buzdítani kell: olvassuk. Igen, olvassuk a Bibliát! Az a jó, ha rendszeresen, naponta kezünkbe vesszük, jó az, ha mindennapi táplálékul szolgál. Másodszor arra kell gondolni, hogy a szöveg csak akkor szólal meg, ha nem fojtja meg az olvasó előítélete. Be kell vallani, hogy ez a legnehezebb. Van, aki fundamentalista módon Isten közvetlen szavát véli kiolvasni minden betűből. Van olyan, az ellenkező véglet, aki célzatos, legfeljebb jóindulatú fordítások és fantáziálások gyűjteményének véli. Ismét mások az időtálló erkölcs-kódex szerepét tulajdonítják a Szentírásnak.

Egyesek egyedül üdvözítő dogmarendszert próbálnak belegyömöszölni a szövegbe, sőt, még arra is volt példa, hogy az igazságos társadalmi berendezkedés legitimációjára használják.

Nekünk van-e előítéletünk? A keresztény írásmagyarázat Origenész óta a Biblia többretegű ér-

telmezését alakította ki. A szó szerinti, morális, allegorikus értelmezés sajátos kvadrigája (négyesfoga) lényegében arra volt jó, hogy a szövegre mindig azt a gúnyát húzzák, amelyik a felhasználási módnak éppen megfelelt.

Ezzel szemben a zsidó, és nyomában a szabadelvű protestáns írásmagyarázat csak két olvasási módot tart elfogadhatónak. Az egyik a szó szerinti értelmezés – héber szóval ptah –, a másik az értelmezve kifejtő. Ez utóbbi héberesen dras, ebből származik a már említett midrás fogalma.

Az egyik a kazuisztikus – esetmagyarázó – törvényértelmezés, az ún. „alakha” (az ún. „helyes út”), illetve a szent szövegre önálló történetekkel utaló „aggáda”. Jézus és az írástudók közötti konfliktus többek között arra vezethető vissza, hogy az írástudók az „alakha”, Jézus pedig az „aggáda” szabályai szerint beszélt az Írásról.

A Biblia szó szerinti értelmének előtérbe állítása a reformációban is kiemelt szerepet kapott. Hamarosan bebizonyosodott azonban, hogy a szó szerinti értelem igazsága nem jelenti azt, hogy a Biblia elmentmondásmentes gondolatrendszer alkott. Az ún. „protestáns ortodoxia” bámulatos erőfeszítéseket tett a Biblia egységes rendszerré kovácsolására. Közben feladta írásmagyarázati elveit, és elővette a régi kvadrigát bizonyító eszközül. Ezzel szemben a felvilágosodáson és deizmuson átesett liberális kereszténység értetlenül állt olyan bibliai versek előtt, mint a 137. zsoltár utolsó verse.

Ez a legutolsó példa arra is mutat, hogy a Bibliában nem tudunk a részek felől haladni az egészig, hanem fordítva: az egészet kell látnunk, hogy a részek is ragyogjanak.

A harmadik, amivel gondolnunk kell az, hogy mit is találunk a Bibliában: történelmet? – jogot? – erkölcsöt? – természettudományt? Kétségkívül ezek mindegyike, és még sok más is kitapintható. A lényeg azonban, amit találunk és amivel találkozunk, az a hit. A Biblia lényegében grandiózus hitvallás, ami hol a korabeli csillagászat, hol a krónika, máskor a szellemi líra, vagy az izzó látomás köntösében mutatkozik. Ha csak a köntöst látjuk, akkor a Biblia nem Isten Igéje, hanem a Szent Könyv, és mi egy könyvet tisztelünk, amiből ki akarjuk olvasni éppen aktuális nyavalyánk gyógyírját. Ha nyitott szemmel és nyitott füllel fordulunk a szöveghez, meglátjuk a köntös viselőit, hús-vér embereket, örömmel, bánattal, mosolyogva, könnyes szemmel, szerelmesen és mélységes gyászban. Ezek az emberek, ezek a generációkon átívelő sorsok azért írtak és azért íródtak le, mert képesek voltak válaszolni a Mindenható szavára. A hitvallások ebben az értelemben nem olyanok, mint a mai dogmagyűjtemények, hanem események, történetek elmondásai. Az egyiptomi csodás megszabadulás, a babiloni száműzetés utáni hazatérése, a Sinai szövetségkötése, a Názáreti Jézus gyógyításai, életé és haláláé, és a Mennyei Atya erre adott válaszáé. A Biblia szavaiban hitet találunk. Olykor erős, botladozó hitet. Pontosan olyat, mint a miénk. Ha találkozunk ezzel a hittel, ebben a találkozásban különleges dolgok történhetnek. Fény gyúl, életek kapnak új erőre, egymásra találunk,

akiknek szükségük van egymásra, a vakok látnak, a sánták járnak, a foglyoknak szabadulás hirdettetik. Ez azonban nem úgy működik mint egy automata. Nem elegendő felütni a Bibliát, rájönni a szöveg igazi értelmére, és máris „beteljesegett az Írás”. Nem elegendő, mert a hit nem egyetlen ember ügye. A hit lényegében egy párbeszéd. Párbeszéd Azzal, Akinek hívó szava halk, nem lármáz, aki olyan, mint a csendesen átölelő édesapa. A hit az erre a hívásra adott válasz.

Amikor a Bibliát olvassuk, és a hitek találkoznak, ebből pattanhat ki az a szikra, amelynek fényénél észreveszünk még Valakit a közvetlen közelünkben. Kärnyűjtásnyira, a kezünk ügyében. S amikor azt hisszük, hogy kezébe kapaszkodhatunk, rájövünk, hogy valójában Ő tart.

Ez lenne talán a negyedik mondanivaló: imádkozva olvassuk a Bibliát. Hogyan olvassuk a Bibliát? A felsorolt négy szempont nem erre vonatkozó szabály, csak gondolat, ami talán közelebb visz. Arról akar meggyőzni, hogy a Szentírás egyszerű, elsődleges értelme mindenki számára nyitott. Nem kell minden bibliaolvasáshoz sémi filológus szakértőket és irodalomtudósokat segítségül hívni. A szöveg képes beszélni, de csak úgy, ha elfogadjuk: „A betű öl, a lélek megelevenít”.

Somogyi László

Együtt, ...,

Talán egyszerűen fogalmazva ez jellemzi a győri unitáriusok kis gyülekezetét.

Hálás köszönettel adózunk a Magyarországi Unitárius Egyház vezetőségének, hogy nekünk Győr – Likócson egyházi épületet vásárolt. A lelkes család immár be is költözött, és saját otthonukat feláldozva lehetővé teszik a havonta két alkalommal megtartható istentiszteletet. Most szeretnénk a hívek segítségével két szobát összenyitva gyülekezeti termet kialakítani. Jóleső érzés, hogy most már a mi helységünkben találkozhatunk, és így istentiszteletek után megoszthatjuk egymás örömeit és gondjait is.

Mivel a Győri Erdélyi Kör titkára, Pap Zsuzsánna is unitárius, így elhatározásunkat tett követte, és együtt búcsúztattuk, bár egy kicsit megkésve a farsangot, az általuk megrendezett bál alkalmával.

A helyi Kisalföld hasábjain cikk és fénykép jelent meg erről. A fiatal lelkes párral az élen, az öregebbek is jól énekeltek a Hargitai fecskemadár stb. dalokat, közben-közben táncra is perdülve.

Miként a helyi lapban egy kis erdélyi színfolttal gazdagítottuk városunk életét, úgy szeretnénk Egyetemes Egyházunk térképén is azzá válni!

Ezért imádkozunk és dolgozunk!

Göncz Mihályné

Szülőhelyem Bözödújfalu

A föld gyermekei vagyunk, testünk porból lett és azzá válik. Táplálékunkat a föld adja, bölcsőnk deszkáját az teremte, és koporsónk anyagát is az fogja adni. Múltunk nyomait viseli. Ha elhagyjuk szülőföldünket, akkor a honvágy kötelékével visszahúz magához. De nem egyedül élünk a földön. Rokonaink, ismerőseink, szeretteink köre, az emberi közösség vesz körül. Ez a közösség tanácsot ad, utat mutat, életünket befolyásolja, előtte szegyeljük magunkat, vagy előtte vagyunk büszkék életünk elért eredményeire. A nagy közösségen belül van egy kisebb, melegebb közösség, a család, melyet körülvesz a szülői hajlék és a gyermekekévé örökké megmaradó varázsa. Erős szál, amely az embert az egész földi életén át köti, ha egyszer megtalálta azt. Mi is megtaláltuk, része volt gyermek- és ifjúi éveinknek, neveltetésünkben és emberré válásunkban meghatározó volt. Élünk közel vagy távol, de időről-időre vissza kell térni a szülőföldre, hogy „amikor lelkünk roskadozva visszük” újra felemeljen, biztasson és reménységgel indítson el. Vissza kell térni örömeinkkel és sikereinkkel, hogy megosszuk azokkal, akik számunkra a legkedvesebbek, mert gyermekkori pajtások, mert egy csodás világnak, egy faluközösségnek együtt voltunk részesei.

Van egy csodálatos múltat, egyedi sajátosságokat, hitvilágot hordozó közösség, melyet végképp szétrázott a történelem, s szülőföldjét tőba süllyesztette. De él bennünk, ott van lelkünk mélyén kitörölhetetlenül, s mivel mást nem tehetünk, gondolatban sokszor a víz alá merülünk, s elindulunk a főutcán végig. Betekintünk az udvarokra, s várjuk, hogy ránk szóljanak a rokonok és ismerősök a kékre meszelt, kátrányos házak ajtajából. Megálunk az unitárius templom előtt, majd tovább lépve halljuk, ahogy vasat ver a kovács. Átlépünk a kicsi hídon, hogy felcsendüljön a katolikus templom harangszava, vagy ünnepet hirdetve a kereplő. Leülünk a híd karjára, s mint minden vasárnap délután, mellénk ülnek a legény cimborák ...

De vált a kép, és megvakult házakat látunk, jajszót és sírást hallunk. Valami fojtogat, s mint álomból jövünk fel a víz alól, magunkkal hozva a keserűségünket és fájdalmunkat, mert mint a monda tőba hullt harangja, a mélyben él az ember fájdalma. Erről a tőba süllyedt szülőföldről, faluról, a falu múltjáról és jelenéről beszélnek azok a képek, melyek a kiállítás anyagát képezik.

A fenti szöveg, 1996. október 19-én hangzott el, a Hőgyes Endre utca gyülekezeti termében tartott szeretetvendégség alkalmából, Ozsvát Pál fotokiállításán. Részletesebb leírását lásd az Unitárius Élet 1996-os november-decemberi összevont számában. A továbbiakban közölni fogjuk Szombatfalvi József, csehétfalvi lelkész 1975-ben megjelent szakvizsga-dolgozatának részleteit, amelyet az egykori székely faluról írt: A bözödújfalvi egyházközség története címen.

(Szerkesztőség)

II. Történeti áttekintés

1. A falu leírása:

Bözödújfalu Maros megye délkeleti részén, a Küsmöd patak partján fekszik. A falu helyén ma egy völgyzárógát található, melynek munkálatait 1989-ben fejezték be, mely idősokra a falu egészét kitelepítették, mondhatni a szélrózsa minden irányába. Voltak, akik a környező települések valamelyikén kezdtek új életet, és voltak olyanok, akik külföldre települtek és ott élnek. Magyarországon, Ausztriában, Ausztráliában, Izraelben. (Szerkesztőség). Erdőszentgyörgytől, mely községközpont, 6 km-re van, az Erdőszentgyörgy-Székelykeresztúr útvonalon.

A faluban mindössze 170 ház van, lakóinak száma 550-re tehető. Ez a kisszámú lakosság, mind nemzetiségre, mind vallásfelekezetre nézve nagyon megoszlik. Van magyar és román, 1974-ig zsidó is volt. Vallásfelekezettel tekintve: katolikus, unitárius, református és ortodox közt oszlik meg a lakosság. Állandó papja a katolikusoknak van, az unitárius és református lelkész Bözödről szolgál be.

A faluban van egy, a XVIII. sz.-ban épült katolikus templom, egy 1918-ban épült unitárius templom, amelyben a reformátusok is tartják istentiszteleteiket, és egy 1937-ben felépített, de azóta is elkészítetlen ortodox templom. 1940-ig a faluban zsidó hitközség is volt, amely ugyanazon évben felbomlott.

A falu lakosságának nagy többsége földműves. Kis része – főleg fiatalok – Erdőszentgyörgyre járnak be különböző vállalatokhoz dolgozni.

2. Az egyházközség megalakulása.

Leányegyházközség 1853-ig.

A bözödújfalvi unitárius templom megalakulásáról pontos adattal nem rendelkezünk. A feltevések szerint megalakulása az unitárius reformáció első szakaszában történt. Az első adatunk az egyházközségről a dési egyezség megkötését követő időszakból való. Ennek időpontja 1638. Mint ismeretes ennek az egyezségnek a következményeként megkötötték az unitárius teológia fejlődésének további útját, s így megindulnak az erőszakos templomfoglalások a reformátusok részéről.

1639-ben, miután a szomszédos unitárius egyházközségek templomait elvették, Bözödre is megérkezik a templomfoglaló bizottság, és miután itt elveszik az unitárius kőtemplomot, felhívják a bözödújfalvi unitárius egyházközség vezetőit a templom átadása végett. Ennek következménye: minden ellenszolgáltatás nélkül elveszik a bözödújfalvi gyülekezet templomát és klenódiumait is.

Az egyházközség életéről adat hiányában nem tudunk semmit a XVIII. század közepéig. 1743. március 21-én tartott püspöki vizitáció alkalmával, a biztos fennmaradás és a lelkész jobb megélhetésének biztosítása érdekében, egyezséget kötnek a körispataki egyházközséggel. Az egyezség a következőket tartalmazza:

„Tiszteletes Püspök, Szentábrahám Mihály úr és Tiszteletes Esperes Márkos Péter úr őkegyelmek (... két olvashatatlan szó) a két ecclesiának megegyező akaratjából, hogy papot együtt jobb alkalmatossággal tartsanak, egyezzenek eszerint: hogy a kőröspataki unitárius ecclesia az pap házát és a parochia körül való kertet procurálják.

A bözödújfalvi ecclesia pedig az cum omnibus revizitas procurálják. (Kőröspataki Unit. Egyházközség irattára – Protocollum 1751)

Ez az egyezés nem volt elég részletes, nem terjedt ki az egyházi élet minden egyes mozzanatára, ezért később ellentét lép fel a két egyházközség között, a lelkész szolgálatainak igénybevétele, annak fizetése és más ügyek tárgyában. Ezért 1791. feb-

ruár 12-én újabb egyezséget kötnek. Ez az egyezés hozzájárult ahhoz, hogy a két egyházközség békésen éljen egymás mellett, s ezáltal mindkettő a fejlődés és a megerősödés útjára lépjen. Ennek első jelei a XIX. század első évtizedeiben már észlelhetők is, amikor 1813-ban a mindenkori lévita számára – aki az egyezés alapján a bözödújfalvi egyházközség irányítását és az iskolában a tanítást végezte – lakást építenek. Ugyanabban az épületben helyezik el az iskolát is. Ugyanebben az évtizedben a lévita lakás melletti telekre 1818-ban templomot építenek. A templom építése egy megerősödött, életképes gyülekezetre vall.

Szombatfalvi József

(Folytatjuk)

UNITÁRIUS ELŐDEINKRŐL Berde Áron (1819–1892)

Berde Áront a „nagy” jelzővel illelhető unitárius elődök sorába tanári munkássága és az irodalommal való foglalkozás emeli.

Kora, melyben él, az 1848-as szabadságharccal, majd annak bukása után a nemzeti szellem ébredésével, a tudományok fejlődésével s benne az irodalom fellendítésével függ össze. Kapcsolatban áll olyan neves unitárius kortársakkal, mint az író és politikus Pálffy János: a költő-püspök Aranyosrákosi Székely Sándor és Kriza János: költő-politikus Szentiváni Mihály: a színdarabíró Éjszaki Károly: a történetíró Kőváry László stb. azaz mindazokkal, akikkel kapcsolatban az egyház megérdemelten a „nagy” jelzőt használhatja.

Családjáról adatokat a Vasárnapi Újság 1872. évi decemberi száma közöl. Itt, a „Kolozsvári egyetem rektorai” című ismertetés elmondja, hogy apja Áron, kit tanulmányai végzésében a napoleoni háború alatti katonai szolgálat akadályoz meg. Anyja Szász Krisztina. Kettőjük házasságából születik Laborfalván Áron, 1819. március 8-án.

Berde a Magyar Közlöny („dr. Berde Áron.” 1892. 3. sz.) szerint iskolai tanulmányait szülőföldjén, Laborfalva iskolájában kezdi. Nyolcéves korában, 1827-ben, apja a székelykeresztúri unitárius iskolába iratja be, honnan tíz esztendő múlva Kolozsvárra megy bölcséletet és jogot tanulni. 1841-ben a bányászat iránti érdeklődés Selmezbányára indítja, de Brassai ajánlása a kolozsvári kollégium tanárává választják meg.

Gál Kelemen nyomán tudott, hogy az 1840. évi bölöni zsinat felhívására 5 ifjú jelentkezik továbbtanulásra. Ezen öt jelentkező közül a következő évi korondi zsinat Berde Áront jelöli ki a továbbtanulásra.

A szokásos gyűjtőút után Berde a berlini, a göttingeni és az angol egyetemek látogatását lehetővé tevő útlevelel 1842. aug. 13-án indul Berlinbe. Itt öt félévben állam- és természettudományi tárgyakat hallgat. Bár fölkészülésében akadályt jelentenek azok az ott-honról kapott levelek, melyekből tudomást szerez továbbtanulásának helytelenítéséről, mégis nagy odaadással tanul. Nem csak az említett tudományokban mélyül el, hanem elsajátítja az üvegből való kémiai eszközök gyártását is.

Magáévá teszi Schelling természetfilozófiáját, és vallja, hogy a nemzeti jólétet csak a természettudományok művelése növelheti.

A Vasárnapi Újság említett cikkének tudósítása szerint Berde Berlinben olyan híres tanárokat hallgat, mint Metternich, Dovet, Ehrmann és Ehrenberg. A hatodik félévet már több egyetemen hallgatja. A nyári szünidőben fölkeresi a hallei és a bonni egyetemet is.

Tanulmányait 1844-ben fejezi be. Ez év augusztus 24-én ér Kolozsvárra, hogy aztán ez év szeptember 29-től, megszakítás nélkül, 19 évig fizikát és vegy-tant tanítson.

Ha hitelt adhatunk Boros Györgynek az Unitárius Közlöny 1892. évi 3-ik számban dr. Barabás Ábellel foglalkozó cikkének, akkor Berde a szabadságharc alatti iskolai szünetben magán nevelőintézetet állít föl, és itt fejt ki oktatói tevékenységét.

Berde tanári pályafutásának értékelésével konkrét formában nem találkozunk. Gál Kelemen Benczédi Gergellyel foglalkozó tanulmánya (Ker. Magvető. 1939. 4-5. füzet) főlemlíti ugyan, hogy Nagy Lajos tanártársa igen rossz véleménnyel van felőle: tekintélytelennek, óráit hanyagoló, minden idejét szucsági birtokán töltő tanárnak mondja, ezt azonban megkérdőjelezzük a tények. Az ugyanis, hogy Berde annak a Brassainak neveltje és pártfogoltja, aki támogatásában csak a kiválóságot részesíti. Továbbá az, hogy ilyen háttérrel később nem választják egyetemi tanárnak. De Nagy Lajost cáfolja az a tény is, hogy Berde az 1890-ben ért szélhűdés után betegen is megtartja előadásait, de a Brassai szellemétől vezérelt iskola egyébként sem tűné meg a Nagy Lajos jellemezte tanárokat.

Boros György egy másik tanulmányából („dr. Brassai Sámuel élete.” Kv. 1927. 97. old.) arról értesülünk, hogy Berde a forradalom után is lelkiismeretesen tanít. Ez annál is inkább figyelemreméltó, mert ekkor a kollégiumnak rajta kívül csak egy rendes tanára van, Mikó Lőrinc. Az ilyen megterhelést csak lelkiismeretes, pontos és kötelességtudó tanerő állja.

Csiky Gábor elmarasztalóan szól arról, hogy Berde, aki elkötelezi magát az unitárius egyház szolgálatára, az E. K. Tanács tudta és beleegyezése nélkül megpályázza és elnyeri a kolozsvári Jogakadémia tanári állását. E kérdésben az E. K. Tanács „bölcsségét” emeli ki, amely fölmenti a kollégiumnál betöltött állása alól azzal az indoklással, hogy a Jogakadémián 30 unitárius ifjú tanul, s azok tanításával is az egyházat szolgálja.

Berde a Jogakadémián 1863–1872-ig politikát és nemzetgazdaságtant tanít. A Vasárnapi Újság szerint (1872. dec. 29. 657. old.) az intézetnek igazgatója is.

Az 1872-ben megnyíló kolozsvári Tudományegyetem meghívja Berdét a nemzetgazdasági tanszékre a pénzügytan rendes tanárává. Az egyetem megnyitó közgyűlésén mondja el „örökérvényű” figyelmeztetését, miszerint „az egyetem alapját nem a néma falak, hanem tanárainak szelleme jelenti”.

Boros Györgytől tudott, hogy Berdét az egyetem első rektorának választják. A Ker. Magvető „Különféle” rovata arról tudósít, hogy Berdét 25 éves jubileuma alkalmával az egyetemi ifjúság zenés-fáklyás fölvonulással tiszteli meg. Az üdvözlők sorában ott van az akkori unitárius püspök, Ferencz József is, aki Berdét, mint jeles tanárt, és az egyház egyik főgondnokát üdvözli.

Berde irodalmi szereplése újságírói és szerkesztői munkával kezdődik.

Várady Aurél Várfalvi Nagy Jánost ismertető cikkében (Ker. Magvető. 1927. 1. füzet.) csak fölemlíti, hogy Berde a neves évfordulóra politikai cikkekkel jelentkezik, viszont Boros György már hírlapírói munkásságát sokirányúnak mondja. Hírlapírói tevékenységét részben Gál Kelemen „A kolozsvári unitárius kollégium története” (1935), részben Ürmössy Lajos „17 év Erdély történelméből” című munkájából ismerhetjük meg.

Berde még 1846-ban – kollégiumi tanársága idején – Takács Jánossal megindítja az úttörő jellegű Természetbarát c. lapot, amellyel – mint Gál Kelemen írja – a magyar tudományosság kezdő korában hasznos szolgálatot tesz hazájának. A lapot 1847-től Berde egyedül szerkeszti. A lap a gazdasági ipar kérdéseivel foglalkozva akkor jelenik meg – írja az Erdélyi Híradó (1845. aug. 5.) amikor Kolozsvár már rendelkezik cukor-, posztó-, és selyemgyárral.

A Természetbarát c. lap 1848 júliusától november 9-ig Ipar és Természetbarát c. alatt jelenik meg. Ebben Berde Laborfalvi Vince álnév, és L. V. betűjelek alatt ír.

Ürmössy Lajos „17 év Erdély történetéből” (1849) c. munkájában arról ír, hogy az 1850-es évek elején eseményszámba megy bármilyen magyar nyelvű lap megjelenése. 1852-ben megszűnik a Makoldy szerkesztette Kolozsvári Lap, s ennek helyét foglalja el a Berde szerkesztette Hetilap. E lap a kolozsvári Kereskedelmi és Iparkamara pártfogása mellett hetenként egyszer jelenik meg, s gazdaság- ipar- és kereskedelmi jellegű ismereteket népszerűsít. Mivel ez a hetilap nem elégíti ki az igényeket, gr. Mikó Imre mellett Berde is lépéseket tesz egy politikai jellegű, magyar nyelvű lap megjelentetése ügyében. Azonban a Szebenben székelő kormányzóság elzárkózik kérésétől.

1855-ben Berde, Vida Károllyal közösen megindítja a Kolozsvári Közlöny c. lapot. A hetente kétszer megjelenő lap Berdének sok kellemetlenséget okoz. A rendőrség sokszor olyan szavakért és cikkekért vonja felelősségre, melyeknek megjelenését a cenzúra engedélyezi. A lapot Berde és Vida ellentéte szünteti be. Míg megjelenik, hű tükre az erdélyi magyarság politikai érzelmének. Kiáll anyagi érdekeik mellett – s ahogy Ürmössy írja – „lankadhatatlan napszámosa az irodalomnak.” A lapban megjelenő Berde-cikkek és tanulmányok bemutatása még hiányzik, jóllehet ezek tennék teljessé írói munkásságának ismeretét.

Csiky Gábor („Emlékezés Berde Áronra és Mózsára”. Unitár. Élet. 1960. 3. sz.) Berde fő művének az 1874-ben megjelenő „Légtüneménytan s a két Magyarhon éghajlati viszonyai s ezek befolyása” c. munkát mondja, melynek megjelenése nagy esemény a kezdetleges természettudományi irodalomban. E munkájáért „Marczibányi-díj”-jal jutalmazták.

Kenyeres Ágnes Magyar Életrajzi Lexikona (1967) említést tesz Berde egy „A levegői nyirkosság némely éghajlati befolyása” című, Kolozsvárt 1860-ban megjelent munkájáról.

A Vasárnapi Újság (1872) 1848-ból említi a „Vegytan iskolája” c. munkáját, mely Stöckhard után készült fordítás, és két kiadást ér meg. A második 1857-ben kerül ki a nyomdából.

Gál Kelemen tud Berdének a Remény c. zsebkönyvben megjelent verseiről, melyek száma a Magyar Közlöny („Az első Reményből.” 1893. 2. sz.) szerint mindössze három.

Berde természettudományi cikkeinek a Mezei Naptár (1859) és az Akadémiai Értesítő, egyháztörténeti dolgozatainak a Keresztény Magvető (1888) ad helyet. Itt említjük meg Berde egyetlen kizárólag egyházi jellegű (zsinati) beszédét, amely „Miért van, hogy a vallás ahelyett, hogy összekötne, egymástól elrekeszt, s hogyan lehetne ezen segíteni” címet viseli. A beszéd a széthúzás okának a felekezetiiséget mondja. Megítélése szerint a vallásnak olyan köteléknek kellene lennie, mely a különböző világi érdekek által egymástól elszakított embereket egyesíti és boldogítja.

Berdét tudományos munkássága elismeréséül 1858-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választja.

1867-ben – az alkotmány helyreállításakor – unitárius részről Kolozsvár város törvényhatóságába választják be. Az Erdélyi Gazdasági Egylet Évtapjai szerint (1862. 1863.) tagja az Egylet Ismeretterjesztő és Földművelési-Gépesítési Szakosztályának.

1876-tól az unitárius egyház főgondnoka.

Hazánk első, tudományos alapokon időjárást tanító tanára 1892. június 25-én fejezi be életét. Imát Ferencz József püspök mond felette.

Berde az unitárius egyház neveltjeként készül föl és indul el tanári és tudományos pályájára. Mint aktív unitárius, megszemélyesítője annak a nézetnek, mely szerint a tudomány és a hit nem zárja ki egymást, és a kettő együtt munkálja a tökéletességre törekvő életet.

Kelemen Miklós.

„Királyi nemzet vagy, noha te kicsiny vagy ...”

A reformáció hitbéli hatása, valamint kultúrát formáló és kultúrát megőrző szerepe a Mohácsot követő évtizedekben, ebben a körben bizonyára közismert. Van azonban nemzetfenntartó, a nemzeti öntudatot és a nemzeti ideológiát erősítő szerepe is, amiről ez utóbbi negyven évben kevés szó esett.

Előadásomban ezekről az egymástól eltérő, de egymástól egyáltalán nem független, sőt nagyon is erős kölcsönhatásban lévő funkciókról kívánok megemlékezni, különös tekintettel a reformációnak a nemzettudatot erősítő szerepére. Ahhoz azonban, hogy ezeket a funkciókat és összefüggéseiket kellően értékelhessük, elengedhetetlen a Mohácsot követő évtizedek Magyarországának állapotát, ezernyi kínját, szenvedését és nyomorúságát felidézni.

Magyarország nyomorúsága Mohács után

Az országra zúduló nyomorúság Mohács után páratlan volt. A hadszíntérré vált területeken a háború mindig is törvényszerűen vonta maga után a halált, az anyagi javak pusztulását és a szenvedést. Régebbi korokban azonban a hadviselés viszonylag szűk tér- és időbeli korlátai folytán a borzalmak viszonylag kis területre, és rövid időtartamra korlátozódtak. Nálunk viszont Mohács után a háborús állapot igen hosszú ideig tartott, és az egész ország területét érintette. Ezenkívül a török hadviselés szokatlan kegyetlensége, valamint a szenvedélyeknek a polgárháborúkban szokásos fellángolása miatt a szenvedések tartalma és intenzitása sokkal nagyobb volt.

A harcok következtében az ország déli vidékeinek túlnyomórészt magyar lakossága részben fizikailag megsemmisült, részben elmenekült, s az így keletkező vákuum balkáni népelemeket szívott magába. Ekkor kezd Magyarország etnikai képe megváltozni, ami végül Trianonhoz vezet.

Felmérhetetlen a veszteség, amit a háborúval járó éhínségek és járványok okoztak. A korabeli mezőgazdasági termelés bizonytalanságai miatt az éhínség állandóan fenyegető veszély, amikor azonban a kevéske életet is elpusztítják és felélik a hadak, az igásállatokat pedig levágják vagy elhajtják, a katasztrófa elkerülhetetlen. Az éhínségeket pedig nyomon követik a járványok: a pestis, a kolera, a tífusz, és más, ma már nem azonosítható, az emberek tizezreit, százezreit sirba vivő betegségek.

A Mohácsnál bekövetkező bukásnak azonban erkölcsi és lélektani következményei is óriásiak. Mátyás Magyarországának fényét és hatalmát maga előtt látó, és azt az adott helyzetben törvényszerűen egyre inkább felidéző kortársak számára elviselhetetlennek tűnik, hogy az egykor oly erős, oly büszke ország idegen érdekek játékszerévé, pusztán katonai felvonulási területté, a nemzetközi sakktáblán könnyedén lecserélhető paraszttá váljék. A Magyarország megsegítésével foglalkozó regensburgi német birodalmi gyűlésről így ír Nádasdy Tamás Ferdinánd királynak: „Nincs bizto-

sabb út felséged híveit a kétségbeesés örvényébe taszítani, s az ellenség szarvait megnöveszteni, mintha nyilvánossá lesz az a mód, amellyel velünk elbánnak.”

1532-ben a két nagyhatalom, a német és az oszmán birodalom összecsap és bár Magyarország aktívan nem vesz részt a háborúban, a Dunántúlon felvonuló török hadak mégis végigpusztítják a vidéket. A háború ugyan nem döntött el semmit, de legalább mindkét fél elmondhatta, hogy saját ügyéről volt szó. De mit mondhattak Vas, Zala és Sopron megyének halottait, leégett házaikat, elpusztult vagyonkájukat sirató lakói, hogy csak úgy mellékesen őket is elérte a nagy politikai kombinációk nyomában elszabadult vihar?

Az európai horizontú magyar értelmiség

Mohács nyomán a kulturális élet előfeltételei teljességgel hiányoztak. Nem beszélve az anyagi gondokról és a létbizonytalanságról, nincs gazdag királyi udvar, sem gazdag városi polgárság, sem szervezett egyház, mely mecénás lehetne. Nincsenek egyetemek, nincs könyvnyomtatás, és nincs könyvpiac, azaz mai kifejezéssel élve, teljességgel hiányzik a kultúra infrastruktúrája.

Mégis, a magyar értelmiség eleven kapcsolatot tart Európával. 1526 és 1560 között egyedül a krakkói és a wittenbergi egyetemeken 650-700 magyar hallgató szerz képezést, de vannak magyar hallgatói a bécsi és az olasz egyetemeknek is.

Hazatérve a külföldi egyetemekről, ez az értelmiség nem szakad el Nyugattól. Levelező viszonyban marad Lutherrel, Melanchtonnal, és tájékozott a külföldi irodalomban. Az európai humanizmus és a reformáció bármelyik területét nézzük is, hazai képviselői a kor színvonalán állnak. A vallási irányok mindegyike egy-két évvel jelentkezése után már közvetítőkre talál nálunk. Luthernek éppúgy vannak hívei, mint Melanchtonnak, Zwinglinek éppúgy, mint Kálvinnak. De komoly táborra lesz az anabaptizmusnak, később pedig az antitrinitarizmusnak is.

A magyar prédikátorok világosan felismerik, és gyakorlatban alkalmazzák a nagy lutheri újítást, az anyanyelvi gyülekezeti éneklést. Sőt, Magyarországon az énekszó kultuszának jelentősége még nagyobb, hiszen a könyvnyomtatás elmaradottsága miatt szinte ez az egyetlen módja a bibliai szövegek megtanításának. Maga az anyanyelvi éneklés pedig határozottan vonzotta a tömegeket. Hogy az énekszó varázsa milyen erős volt, és hogy az énekszerzők milyen elemi erővel jelentkező szükségleteket elégítettek ki, azt már az ezekben az években szerzett vallásos énekek és zsolnárfordítások meglepően nagy száma is bizonyítja.

Igen magas színvonalú ebben az időben a magyar nyelvű művelés. A magyar nyelvű művelők egyenrangú társaként vesznek részt az Európa-szerte kibontakozó, a nemzeti nyelvek önállóságáért, fejlesztéséért folytatott harcban. Franciák, olaszok, németek, lengyelek türelmetlenül követelik a nemzeti nyelv helyesírásának és

nyelvtanának kidolgozását. A németek „nemesnek”, a lengyelek „nagy hírűnek és ékesnek” tartják nyelvüket, az olaszok pedig meglepedéssel állapítják meg, hogy az „olasz nyelv éppannyira alkalmas a gondolatok kifejezésére, mint a latin.”

Patrióta érzelmek hevítik ezeket a nyelvművelőket, magyarországi társaiknál azonban ennél többről van szó. Amikor Sylvester János felismeri a magyar nyelv „mindenben való nagy voltát”, ez egyben vigasz, lélektani védekezés az ország nyomorúságában és megaláztatottságában. Örömmel tölti el a felismerés, hogy a magyar nyelv mennyire különbözik a latintól. Kimutatja, hogy a görögön kívül nemcsak a németnek, hanem a magyarnak is van névelője, melyet ha helyesen használnak, „méltóságot és fényt ad” nyelvünknek. Napjainkban a nyelvtörténet kutatói „páratlan nyelvészeti teljesítménynek” tartják ezt a felfedezést. A „nyelvek harcában” kapott sebek ilyen kifakadásra készítetik Sylvestert: „Neheztelek azokra, akik a magyar nyelvet, mint emberi érintkezésre méltatlant, megvetették. A nyelveknek ezt a harcát a mi nyelvünk méltatlanul hosszú ideig szenvedte. E kincset, hazai nyelvünket, mely eddig rejtve volt, most felfedezve feltárjuk, és napfényre hozzuk, s ha nem vonakodunk élni vele, koldusokból egyszeriben dúsgazdagok leszünk.” A Bibliát fordítva meglepedéssel állapítja meg, hogy nyelvünk teljesen alkalmas a szent szövegek tolmácsolására. Büszkén írja: „Más népek még irigyelni is fognak bennünket nyelvünknek jeles volta miatt, melyet még utánozni sem tudnak.” Tetőpontját éri el lelkesedése, amikor felfedezi, hogy magyar nyelven is lehet antik versmértékkel verselni.

Nyelvművelő társainál: Komjádi Benedeknél, Pesti Gábornál, Ozorai Imrénél, Dévai Mátyásnál a vallásos cél, az európai kitekintés, és a magyar nyelvnek szinte már nemzetmentő szándékú ápolása szintén elválaszthatatlan egymástól. Dévai, bizonyára Luther hatására, az anyanyelv ápolásának vallási vonatkozásai mellett arra is rámutat, hogy milyen kimeríthetetlen forrása a nyelvnek a nép beszéde. Amint írja, akkor jó a vallásos szövegek fordítása, ha „a gubás auditorium is könnyen megérti, mert annál van letéve az igaz magyarság.” Magyarországon, mondhatni, a nyelv ápolása egzisztenciális kérdés. Itt nálunk az értelmiség – Illyés nagy-szerű képét használva – anyanyelvének „köharapó” erejű „hajszályökerein” kapaszkodik a létbe, és rajtuk függve, himbálódzva mered iszonyattal a magyar nép alatt megnyílt félelmetes szakadékba. Pesti Gábor írta: „Amikor azt látom, hogy a földkerekség majd minden nemzete a fordítások csodálatos sokaságával bővelkedik, és azon serénykedik, hogy hazája dicsőségét valamivel öregbítse, ... miért ne szabadna akkor nekem is – kérdelem én – enyéimnek nyelvét és szellemét a régi bölcsék tudományával erőim szerint csinosítanom, és a hazáért, amelynek egyszer s mindenkorra adósai vagyunk, fáradoznom?”

A simogatás reflexe

A reformáció, különösen a magyar reformáció elterjedése rendkívül összetett, bonyolult folyamat, melyben a gazdasági, társadalmi, politikai, ideológiai, lélektani és hitbeli motívumok szinte elválaszthatatlanok egymástól. Épp ezért bármelyikük egyoldalú kiemelé-

se vagy háttérbe szorítása a folyamat egészének megértését nehezíti. A marxista történetírást fokozott mértékben jellemezte az egyoldalúság: csupán a reformáció gazdasági és társadalmi háttérét vizsgálta, és teljesen figyelmen kívül hagyta a hitbeli és lélektani indításokat. Erre az egyoldalúságra hívta fel a figyelmet Esze Tamás, amikor ezt írta: „A reformátorok személyes életének és reformátori munkájának sarkpontja: az üdvösség teológiája. A modern embernek sejtelve sem lehet róla, milyen gyötrelmes kérdés volt ez a keresztyének számára a XVI. század hajnalán. A reformáció erkölcsi és kulturális törekvései a válaszból adódnak. Vagyis: a sokszor és méltán emlegetett protestáns művelődés is vallási indokok következménye volt.”

Az „üdvösség teológiája” része annak a védekezési reflexnek, melyre a nyelvműveléssel kapcsolatban már utaltunk. Három módon segítette e reflex léterjöttét és hibátlan működését. Egyik oldalról élesen exponálván az eredendő bűn és megváltás gondolatát, szinte kész mintát adott egy, a nemzeti bűnök – Isten büntetése – nemzeti feltámadás hármass pillérén boltozódó nemzeti ideológiához. Másik oldalról a hivatalos országtól elhagyott, saját uraitól és a külső ellenségtől egyaránt sanyargatott nép hovatovább már csak a Megváltóban látott reménységet, akinek életét és áldozatos halálát csak most kezdte valójában megismerni a magyar nyelvű tolmácsolásokból. Végül pedig, a szenvedő emberek fölé hajló Krisztus példája kötelező erővel szabta meg az igehirdető prédikátorok magatartását. A nép és az értelmiség találkozásának nagy pillanata ez. Nagyon igaz, amit Varjas Béla írt a prédikátorokról: „Nem művészi ambíciók fűtötték őket, hanem a híveit Istenhez vezérlő prédikátor kötelessége, és a nyáját minden ellenséggel szemben védő pásztor elszántsága.”

Ebben az időben jelentkezik először a magyar történelemben az, amit „szociális lelkiismeretnek” nevezhetnénk: az elnyomott, szenvedő néppel való mély együttérzés. A prédikátorok igazságérzetét sértette a parasztság kizsákmányolása, és az embertelen bánásmód, melyben része volt. Egyik oldalon ott van az urak, a „dúlók”, „fosztogatók”, „embernyúzó” kemény elítélése Szkhárosi Horvátnál, másik oldalon a szegény nép szeretete és szenvedéseinek átélése, aminek ily megejtő módon ad hangot: „Néked fáradnak mind szegény kapások, Teneked fázódnak az szomszár halászok, Neked sütközödnak az futó vadászok.”

Mindehhez járult a reformációra annyira jellemző, mondhatnók új típusú vigasz, melynek lényege a közvetlenség, az Istennel minden közvetítő kikapcsolásával folytatott személyes beszélgetés. Hogy itt milyen eleven igényről van szó, azt bizonyítja Batizi András Wittenbergből írt levelének ez a része: „Az elmúlt napokban pedig jöve Wittenbergbe mi hozánk az Bártfai Kristóf, magyarországi jámbor könyvtáros, ki engemet kére, hogy ha valamit magyarul írtam volt, kibocsátanám. Mert mostan az a nyomorodott Magyarországon nagy sok keresztyén atyafiak kívánnának a magyar nyelven irattatni egy rövid könyvecskét, melyből az keresztyéni tudománnak első fundamentumit megtanulhatnák még a tudatlanok is.”

A pusztulás látványa és a nép szenvedése kiváltotta a prédikátorokból a simogatás reflexét. Így vigasztalja a Dráva-vidék szegény népét Sztárai Mihály: „Sok ínségünkben hozzád kiáltunk, felséges Úristen! Mert pa-

rancsoltad, hogy megkeressünk az mi szükségünkben ... Végy ki immáron ez nagy ínségből, az idegen kézből. Hogy te szent neved magasztaltassék mi nemzet-ségünkről." És itt van az Unitárius Énekeskönyvnek Barát István által szerzett 19. éneke: „A te népeidet, Uram, immár szánd meg, Te nagy haragodat, szent Atyám enyhítsd meg, Gyülekezetedet immáron építsd meg.”

Azt kell mondanunk, hogy ezek a XVI. századi prédikátorok alaposan ismerték az emberi lelket. Nagy emberségük és Krisztus tanításai hozzásegítették őket ahhoz a felismeréshez, amit az anyák ösztönszerűen mindig is tudtak, és amit a tudomány napjainkban már kétségtelenül bizonyít: a szeretet pajzs, védőburok, lélektani védelem a frusztrációkkal szemben. S mert szánták, és mert szerették a népet, tévedhetetlen biztonsággal tapintottak rá az orvoslás és a megelőzés egyik legfőbb eszközére: önbizalmat kell adni ennek a népnek, mely már „megvetetté” kezd válni a népek családjában. És néha meghökkentő jeleivel találkozunk ennek a félig tudatos, félig ösztönös lelki terápiának. Székharosi Horvát szájában, láttuk, nincs más, csak szidalom, ha az urakról beszél, de a népre tekintve megható gyengédséggel így szól: „Királyi nemzet vagy, noha te kicsiny vagy. Az Atyaistennek bizony te kedves vagy, Ő szent fia által már te is fiú vagy. Minden dicsőségben higgyed, hogy részes vagy.”

„Hajszálgyökerek” vagy „népszavazás”?

Mint láttuk, a nemzettudat szempontjából a reformáció jelentősége szinte felmérhetetlen. Azt is láttuk, hogy a marxista történetírás foglalkozott ugyan a reformációval, de annak csupán gazdasági, társadalmi és politikai vonatkozásait vizsgálta. Ez a hiányosság mutatkozott meg a 60-as éveknek, egyébként nagyon érdekes, sok jelentős eredményt felmutató „nacionalizmus-vitájában.” A vita a paraszti és a katonarétegek haza- és nemzettudatáról folyt. A mondhatni hivatalos állásponttá váló nézetet a vitában a nagyon tehetséges, de sajnos fiatalon elhunyt Szűcs Jenő képviselte. Szerinte a parasztságnak nem volt kiteljesült haza-fogalma, és ami ilyen szempontból tudatában töredékesen megjelent, azt is a nemességtől kölcsönözte.

Többen kétségbe vontuk Szűcs állítását, hivatkozva az általa figyelmen kívül hagyott reformáció irodalmára. Az a természetesség ugyanis, mellyel a prédikátorok énekeikben és írásaikban a haza és a nemzet fogalmát kezelik, azt bizonyítják, hogy ezek a fogalmak nem a nemességtől való kölcsönzés útján váltak ismerőssé a nép előtt, hanem sokkal régebben, minden bizonnyal attól fogva, hogy letelepült itt, a Kárpát-medencében. A prédikátorok határozott utalása az ország egészére egyáltalán nem azt bizonyítja, hogy a parasztságot csupán falujához, szűkebb szülőföldjéhez fűzte valamilyen „konkrét érzés”, és teljesen hiányzott volna tudatából az egészében soha nem látott haza iránti „absztrakt érzés”, tehát a patriotizmus. Láttuk, a prédikátorok nemcsak úgy általában siratják az ország pusztulását, hanem annak egyes tájait ért csapásokkal külön-külön is foglalkoznak, ami azt jelzi, hogy a du-

nántúli paraszt éppúgy tudhatott Erdélyről, mint az Erdélyben lakó a Felvidékről, s hogy bármelyik vidék lakóiról legyen is szó, az ország más részeit ért szerencsétlenségre élénken reagálhatott.

Volt tehát egy, a nemesség exkluzív nemzettudatánál sokkal szélesebb közösségi tudat, melynek pókhálószerű finom szálai egybefogták az ország lakosságát.

A vitában Szűcs Jenő bírálta Illyés „hajszálgyökér” képét. A hajszálgyökerek Illyésnél azok a jórészt még ismeretlen lelki szálak, melyek a „lélek mély rétegéig” nyúlva a közösséghez fűzik az egyént. Szűcs szerint ez így helytelen, és helyette inkább Renannak ezt a meghatározását ajánlja: „Egy nemzet léte nap mint nap megismétlődő népszavazás.” Láthatjuk, Szűcs a XIX. századi nemzetfogalomból kiindulva vitatkozott Illyéssel, aki viszont nem erre gondolt, hanem a sokkal régebbi, és sokkal általánosabb közösségi érzésre. És ennek a közösségi érzésnek ugyanazon hajszálgyökerei kötötték a prédikátorokat, Balassit vagy Zrínyit a magyarsághoz, mint Adyt, Kodályt, vagy magát Illyést.

Optimizmus – Mohácsból

A Mohácsot követő évek szörnyűségeit megismerve, éppen a reformáció tanulmányozása alapján válik az ember optimistává. Amikor ugyanis ebben az országban minden recseg-ropog, minden lángokban áll és vérben fürdik, amikor nemhogy a holnapról, de a legközelebbi óráról sem lehet tudni, hogy milyen borzalmakat hoz majd magával, akkor ennek az országnak a népe a lángok felett kezet nyújt Európának, agya együtt mozog, szíve együtt dobog vele.

Igen, kell, hogy a reformáció története optimizmussal töltsse el az embert. Mert ekkor alakul ki a sajátos magyar írói hivatástudat, az annyira mostoha körülmények között is, a szellem és a humánus fáklyájának büszke magasan tartása. Kétségtelen, hogy mindaz, amit nemzeti karakter elnevezés alatt szoktak összefoglalni, és amit szerencsésebb országokban az államterület viszonylagos állandósága, a politikai és gazdasági egység, a nemzeti öncélúság és függetlenség, valamint az évszázadokon át folyamatosan működő és organikusan fejlődő intézmények biztosítottak, azt nálunk döntően a nyelv és az irodalom őrizte meg. Hogy irodalmunk az óriási gazdasági és társadalmi hátrányok mellett is mindig magas szinten tudott maradni, azt jelentős mértékben a reformáció alapvetésének köszönhetjük. Az írókat a nemzeti közösséghez fűző elszakíthatatlan „hajszálgyökerek”, az ország balsorsa felett érzett fájdalom és a segíteni akarás, a hazai talajból kapott emocionális indítások röptető ereje az egyetemesbe, az általános emberibe, a haladás igenlésébe – mindez a reformáció öröksége a magyar irodalomban.

És épp ez Mohács vigasztalása!

Perjés Géza

(Elhangzott a Dávid Ferenc Egylet 1997. február 23-i műsoros estjén).

Dr. Szabó Árpád püspök beiktatása

Kolozsvár, 1997. március 8.

Csikban még hózápor festette fehérre a tájat, de a kolozsvári piacon már hóvirágok szirmai kandikáltak ki a szakajtókból. A természet téli halála után megújulva életre kelt, a halált törvényszerűen ismét követte az élet.

Dr. Erdő János püspök fájdalmas halálát így követte az új püspök választása, így kívánta ezt az Egyház életének zavartalan folyamatossága.

A több mint négyszáz éve, 1576. január 28–február 8. között megtartott medgyesi országgyűlés által biztosított püspökválasztási joga alapján az Unitárius Egyház Zsinata 1996. december 13-án, Székelyudvarhelyen dr. Szabó Árpádot választotta meg az Egyház harmincadik püspökének.

Az Államfő hozzájárulásának kézhezvételét követően a Főtisztelendő Püspök ünnepélyes beiktatására 1997. március 8-án került sor a kolozsvári unitárius templomban.

Mint meghívottnak, nem feladatunk a megjelent egyházi és világi küldöttek neveinek részletes felsorolása, de összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a történelmi és ortodox egyházakat a legmagasabb egyházvezetői szinten képviselték, míg a külföldi társegyházak, valamint a világi és politikai képviselők ugyancsak népes küldöttségekkel vettek részt az ünnepségen. A Magyarországi Unitárius

Egyházat Bencze Márton püspök kivételével a teljes elnökség képviselte, számos egyházi tisztségviselővel együtt.

A részletes névsor felolvasása helyett inkább kiemeljük azt a gondolatot, amely nemcsak a Püspök ünnepi beszédéből, hanem a küldöttek köszöntőiből is kicsendült. „Együtt”, ez volt a beszédek motója, ez volt a jókívánságok, a tennivalók, a tanulságok összegzése. Isten házának sok ajtója van – így szóltak a szónokok – de bár az ajtók fölé más-más vallások nevei vannak felírva, mégis mindegyik ugyanabba a házba nyílik, ugyanoda vezet. És Isten házát, Isten országát éppen úgy, mint az Erdélyben élő nemzetek jövőjét, csakis együtt lehet építeni, kéz a kézben, együttes akarattal. Ez vonatkozik a különböző vallásokra, nemzetekre, de egyénekre egyaránt. Ez a jövő záloga, a fennmaradás egyetlen útja.

Az ünnepség ezen központi gondolatát tűzte ki célul a beiktatott Püspök, ezt adták útravalóul a köszöntők, és ezzel a gondolattal kívánunk mi is erőt és kitartást dr. Szabó Árpádnak, hogy Isten áldásától kísérve végezze munkáját Egyháza boldogulásáért, járva azon az úton, melyen huszonkilenc elődje járt az elmúlt évszázadok során.

Mikó István

Unitárius Alapítvány

A Magyarországi Unitárius Egyház és egyházközségei, valamint a Kelet-magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör 240.000,- Ft induló vagyonnal, Budapest, 1055 Nagy Igánc utca 2-4. székhellyel 1993-ban „UNITÁRIUS ALAPÍTVÁNYT” hozott létre.

Az alapítvány célja támogatni a MUE szeretet-szolgálati és karitatív tevékenységét, hitéleti, szervezeti és intézményi működését, hazai közéleti és nemzetközi kapcsolatainak bővítését első püspökünk, Dávid Ferenc szellemében, a szabadelvű teológia, a haladás és tolerancia jegyében. Az alapítvány nyitott, ahhoz támogatóként minden bel- és külföldi természetes és jogi személy csatlakozhat akár vagyontárgy, akár készpénzfelajánlással, vagy más segítő szolgáltatással.

Az alapítvány kezelője hét főből álló kuratórium; ennek tiszteletbeli elnöke a MUE mindenkori püspöke.

Az alapító okirat szerint az alapítványi készpénz-vagyon 50%-át tartósan lekötve kell tartani. Alapítványi támogatás kizárólag pályázat útján nyerhető el. A pályázatok kiírása és elbírálása a kuratórium feladata; a közzététel az Unitárius Életben történik.

Az Egyházi Képviselő Tanács 1997. március 1-jén megtartott ülésén elfogadta Dr. Lőrincz Ernő elnök és Vadady Attila titkár lemondását, és helyükbe Rázmány Csaba lelkészt és Gergely Feliciánt választotta be, mint új tagokat a kuratóriumba. Az Alapítvány kuratóriuma még azon a napon ülést tartott, és tagjai sorából egyhangúlag Rázmány Csaba lelkészt elnöknek, Gergely Feliciánt titkárnak választotta meg.

Ugyanezen az ülésen a kuratórium elfogadta az alapszabály módosítását, miszerint az UNITÁRIUS ALAPÍTVÁNY nem támogat politikai pártot, és soraiból nem állít és nem támogat képviselőt.

Minden unitárius hívünket a határon innen és túl felkértünk az alapítvány támogatására, mely reméljük, célszerű gazdálkodással és aktív támogató erővel eredményesen töltheti be Egyházunk küldetését Isten és ember szolgálatában.

Az „UNITÁRIUS ALAPÍTVÁNY” adószáma: 18052459 1 41

Bankszámlaszáma: 561 000 55 – 161 000 68

Számlavezető bankja: TOKAJ és VIDÉKE Tak. Szöv. 1054 Bp. Alkotmány u. 12.

Rázmány Csaba
elnök

Gergely Felicián
titkár

Szétszéled a nyáj Buenos Airesben?

Buenos Airesbe jövet novemberben nemcsak az időt kell visszaállítani négy órával, hanem a naptárt is, két teljes évszakkal. Május hangulatú a csupa zöld természet, parkokban lila dalra kelnek a jacarandák, ablakom alatt a kert fái olyan izgatottan csivitelnek a színes tollazatú, ismeretlen madarak, mintha egyszerre akarnák elcsacsogni, mi minden történt velük az elmúlt télen. Mely évszak persze nem a mi fogalmaink szerint képzelendő el, hiszen itt július-augusztusban sincsenek fagyok, legfeljebb kiadós esők, szeles napok, ha idelehel alig négyezer kilométer távolságból a fehér földrész, Antarktisz.

A déli félteke harmincötödik szélességi fokán fekszik a tizenkétfélmillió világváros, ez Európában Ciprus és Kréta magassága.

November harmadika, vasárnap. Főtisztelendő Domonkos László aranymiséjén vagyunk, a guadalupe-i plébánia Szentlélek-templomában. Szép s egyben szomorú alkalom, amikor először láthatok együtt több száz Buenos Aires-i magyart. Domonkos atya harminckilenc éven át volt itt lelki vezetője a katolikusoknak. A pappá szentelésének fél évszázados évfordulója alkalmából bemutatott ünnepi szentmise egyben a búcsú pillanata. Néhány nap múlva hazatér Kőszegre, oda, ahol hatvanöt éve elhatározta, egyházi pályára lép.

A templomban a szemek villanásából, a biccentésekből látom, hogy itt szinte mindenki ismer mindenkiket. Negyvenedik éve itt élő sógorom egy kissé különálló csoportra hívja fel a figyelmemet.

– Ők a chacóiak. Még az első világháború után kivándorolt szegényparasztok leszármazottjai.

Nézem a naptól cserzett markáns arcokat, karakteres magyar koponyákat.

Mintha egy csapat alföldi gazdálkodót látnék.

– Már egyikük sem beszél magyarul. De nagyobb hazafiak bármelyikünkénél.

Hogy a nagyszülők történeteiből ismert mesebeli őshaza mit jelent nekik, a mise alatt magam is látom. Felcsendül a Boldogasszony anyánk, majd a Himnusz, a sose látott távoli ország két zenei jelképe, s bizony megrándulnak a kemény arcvonások, az aszszonyok szemébe könny ül.

A mintegy tizenötezer argentinai magyar együtöde a főváros lakója. Mint hallom, az óriási város minden ezredik lakója magyar. A mise után a templom előtt még jó darabig beszélgetnek a ritkán találkozó barátok, ismerősök. Buenos méretei magyar szemmel nehezen követhetők. Sokan vannak, akik naponta száz kilométernél is többet vezetnek otthonuk és munkahelyük között. Nem csoda, hogy ritkán jutnak egymás közelébe.

A legtöbben középkorúak és idősek.

A húszas-harmincas évjáratok képviselői közül keveset látok. Inkább a kisiskolás unokák nemzedékét és a cserkészkorú tizenéveseket.

A hívők kisebb része, pontosan száznegyven ember átvonul a közeli Mindszentynumba, mely a hetvenes évek közepén nyílt meg. Azért vagyunk éppen ennyien, mert ekkora a nagyterem befogadóképessége, amikor ebédlővé alakítják.

Üdvözlő beszédében nagykövetünk, Misley Károly tisztelettel átnyújtja Domonkos atyának a magyar állampolgárságáról szóló oklevelet, mintegy jelképes köszönetként fáradságos munkájáért, hogy csaknem négy évtizeden át százezer kilométereket utazott az óriási ország legtávolabbi sarkaiba, felkereste nemcsak a hét magyar egyházközséget, hanem az idős, beteg, magányos magyarokat is.

A Mindszentynumban székelő katolikus szövetség alelnöke, Fóthy István beszédében megemlékezik a névadó hercegprímásról, majd méltatja Domonkos páter pótolhatatlan munkáját.

Az atya távozása azt jelenti, hogy holnaptól az argentinai magyaroknak nincs magyar papja. Vele együtt tér haza Rostás Sándor atya, aki nála jóval fiatalabb, de néhány évi missziós munka után most más feladatra jelölte ki az egyházi hatóság. A szövetség eddig is önzetlenül dolgozó tisztségviselőire még nagyobb feladat hárul. Fenn kell tartaniuk, sőt lehetőleg élénkíteniük a Mindszentynum tevékenységét.

Nemes adományok, nagy pénzek fekszenek ebben az épületben. Cintermében alusszák örök álmukat az itt elhunyt magyarok. Ennek a közösségnek becsületbeli ügye, hogy az intézmény fennmaradjon. De ha eljön az idő, hogy már nem lesz elég áldozatkész magyar, aki fenntartsa a szövetséget és a Mindszentynumot, akkor az adományozók akaratának megfelelően a Buenos-i érsekség lesz az örökös.

Ebéd után állófogadássá alakul az együttlét, könnyebben tudok beszélgetni, tájékozódni. Látható, mennyire integrálódott már a hivatalos „kiküldött” magyarság a régóta itt élőkkel.

Azzal a kettős céllal érkezem szombat délután a Magyar Házba, hogy találkozzam Czanyó Adorjánnal, az itteni Magyar Hírlap szerkesztőjével, és meglessem az iskolásokat is, akik szombatonként magyart, történelmet, földrajzot és éneket tanulnak önkéntes pedagógusok vezetésével.

Az ebédlőben ülök le, amely akár irodalmi kávéháznak is nevezhető. Leákasztok néhány emigránslapot. A legkülönbözőbb színezetű kiadványok, de voltaképpen csak a 24. óra című, Kanadában megjelenő nyilaslapp hangvétele tér el az általános civilizált, mérték-tartó tónustól.

– Milyen arányú a részvétel a magyar intézmények életében?

Megítélésünk szerint a magyarok többsége nem tart kapcsolatot ezekkel, legfeljebb sátoros ünnepeken. Első az üzlet, mindenki rohan a munkája után, a hajzában sorvadnak az emberi kapcsolatok.

Ami a jövődöt illeti, sok függ attól, marad-e elég elkötelezett, szabad idejét erre áldozó önkéntese a magyarságtudat fenntartásának.

Mert ahol akadnak emberek, akik magyarként élik az életüket, ott van egy kis Magyarország is. Bárhol a világon.

Köröspataki Kiss Sándor

(Részlet a Magyar Hírlap 1996. december 28-i számából.)

Ezer esztendő a magyar iskola

Egy-egy ember csak néhány évig jár iskolába: A magyarság már 1000 esztendeje.

Jelenleg az 1001. tanév folyik Magyarországon.

A honfoglalással hazánk földjét nyertük; iskolázással az európai kultúrát.

996-ban Pannonhalmán a Szent Márton-hegyen alapították az első magyarországi bencés apátságot. Ugyanitt 1000 éve e monostorban indult meg, szervezett keretek között, magyar földön az iskolai oktatás.

A BENCÉSEK, a Benedek-rend Nursiai Szent Benedek által alapított szerzetesrend. Első kolostorukat Monte Cassino hegyén 529-ben nyitották meg. A szerzetesek egy évi próbaidő után engedelmességet fogadtak. Életfogytiglan a rend, a kolostor kötelékében maradva, lelki tökéletesedésre törekedtek. Jelszavuk: ORA ET LABORA = imádkozzál és dolgozzál. Később művelődési és tudományos tevékenységet is folytattak. Ők térítették a keresztény hitre a népvándorlás népeit a 7. századtól egész Európában.

Hozzánk tehát Géza fejedelem telepítette Szent Márton hegyére az itáliai bencés szerzeteseket. A kolostor falai közt létesült az első magyarországi iskola. Monostorukat Szent István ruházta fel kiváltságokkal, és nagy adományokkal látta el. A történet valójában nem 1000 éve kezdődött. Hiszen a magyarság amikor átvette a kereszténységet, egy oktatási örökséget vett át, mely már ekkor is csaknem ezer éves volt.

Mit is jelent a keresztény iskola?

A kereszténység nem tagadta meg a kultúra értékeit, melyeket maga körül tapasztalt. Bár a pogány szellemiség szokásaival nem tudott egyetérteni. Emlékszünk Madáchnál a RÓMAI SZÍNRE, mikor Szent Péter megjelent, és kemény szavakkal illette a mulatozó-dőzsölő társaságot. De a kereszténység a pogány gyökerű kulturális értékeket mégis elismerte. Ugyanekkor, szinte észrevétlenül – csak szűk közösségek részére – alakult ki a szerzetes iskolák rendszere. Fiatalokat és felnőtteket is igyekeztek bevezetni a szerzetesi élet világába. Elsősorban nem ismeretközlő, oktatási feladatot láttak el, inkább önnevelésre buzdítottak. A gyakorlati élet alakítására tanítottak. Lelkiséget közvetítettek. Egy idő után mégis kialakult egy műveltségi anyag. A kereszténység vallási gondolkodása, élete ugyanis szorosan kapcsolódott egy könyvhöz: a Bibliához. A szerzetesrendek művelődési központokká is váltak. A szerzetes iskolák műhelye vált kiindulópontjává az iskolarendszernek, amely Nagy Károly birodalmában alakult ki, és a középkori iskolázást jelentette. A szentekről szóló életrajzok, a középkori keresztény iskolák a műveltségbe, a jó erkölcsbe avatták be diákjaikat. Sajátos tartalmat kapott a mester-tanítvány viszony, s a professzor lelki vezető is volt. Ezt a keresztény iskolát vette át a magyarság Szent István országában, amikor először Pannonhalmán nyílt szerzetes iskola, majd további alapításokkal (Ba-

konybél, Zalavár, Pécsvárad, stb.) a középkor folyamán 80 kolostoruk épült. A középkori iskola nem pusztán ismeretanyagot nyújtott később az érvényesüléshez, hanem életformát is. Olyan emberek neveltek ott, kik megszerették az iskolát. Ott maradtak, és odaadással szolgálták az eszményeket, értékeket, melyeket az iskola hordozott. A középkori Európában – így Magyarországon is – a társadalom kis csoportját érinthette meg az iskoláztatás. Kevesen érezték feladatuknak, hogy iskola, latin műveltségre tegyenek szert, s e tudással szolgálják nemzetüket. A tanítás latin nyelven folyt, a keresztény Európa közös nyelvén. Felkészített arra, hogy a közös kincset, amit latinul megkaptak, megfoghatóvá tegyék azoknak, akikhez anyanyelvükön fordultak. A magyar írásbeliség első emléke (Halotti beszéd) egy latin iskolai magyar papnak a feljegyzése egy latin nyelven írt kódexben. A gyászoló nép, kikhez fordult, magyarul tudott. A temetést végző papnak latin ismereteit magyarul kellett elmondania. A középkori keresztény iskola gondoló emberré tett.

A középkori iskoláról keveset lehet tudni: azt igen, hogy hol alapították, mekkora létszámmal s milyen könyvtára volt, de arról, hogy milyen volt ott a légkör, arról viszonylag keveset. Európában a középkori iskola gúnyképét rajzolták meg a valóság helyett, pl. Villon is csak a hanyatló Párizsi Egyetem világáról írt.

Az első magyarországi iskolák, kolostorok, székesegyházak és plébániák iskolái voltak. A felsőbb tudományokat elsajátítani kívánók kezdetben külföldre jártak: Bolognába, Párizsba, Wittenbergbe, majd 1376-ban, itthon, Pécsen is megnyílt az egyetem.

Amikor elérkezett a humanizmus kora, Mátyás király a megújuló európai műveltség színhelyére, külföldre küldte az erre méltókat (Janus Pannonius) akik korszerű műveltséggel tértek haza. De jeles külföldi alkotókat is foglalkoztatott udvarában.

Magyarországot azonban a humanizmus és a reneszánsz megjelenése után a harci zaj töltötte be. Mohács, és más nemzeti katasztrófák sújtották az országot, az iskolákat elsöpörte a háborúskodás.

A kereszténység belső egysége is megrepedezett (reformáció-ellenreformáció). Ezen új erők előremutató hatásai alakították mégis a megmaradó iskolákat. Török dúlta országrészek peremén: Erdélyben, Észak- és Nyugat-Magyarországon az iskolák is konokul megmaradtak. A protestáns és katolikus magyar iskolák őrzik a középkori iskola emlékeit is. Otthont adnak a nemzeti felelősségtudatnak. Az iskolák versenyben voltak, de mégsem gyűlölködtek egymással, pusztán jobbak akartak lenni egymásnál. Hangsúlyozódik: szélesebb körből kell összegyűjteni a tudást a műveltségre vágyóknak. Akiknek megadatott, hogy művelt ember legyen, felelős a többiekért, a többség javára akár pap-tanító vagy bíróként a maga érdekein túl a

nemzetét kellett szolgálnia. A felvilágosodáskor új fajta magatartás jelenik meg: az új szellem és műveltség szolgálatához bátorság is kell. Az anyanyelvi művelődés a népoktatás fellendülését hozta. A modern igények, a magyar közoktatás alapjait – a reformkor, az 1848-as forradalom eszméit és a korszerű európai törekvések felhasználásával – Eötvös József rakta le 1867 után. Számos intézkedése – pl. az iskolai tankötelezettség elvén alapuló újszerű népoktatás megteremtésével – megelőzte az általában mintául szolgáló Európát!

A polgárosodási igények nagyméretű iskolákat is létrehoznak. Szemben a családias jelleggel: hivatali viszony alakul ki igazgató-tanár, tanár-szülő s tanár-diák között. Közben újabb és újabb háborús veszteségek rombolták a magyar iskolát, de mindig akadtak felkészült, odaadó magyar pedagógusok, az iskolát szívügyüknek tekintő hazafiak, akik védték a hazai oktatást, nevelték az ifjú nemzedéket. Tudták, hogy a saját kultúra, a műveltség örök kincse a nemzetnek, amitől ha meg-

fosztják, lététől fosztják meg. Így jutunk közel ahhoz a korhoz, melynek örökségeit ma is viseljük, melynek kihívásai, kockázatai, a 20. század más történelmi megrázkódtatásaival párhuzamosan szakadtak reánk, és határozzák meg a magyar iskolatörténetet. Az elmúlt 40 év megoldási kísérletei sikertelenek maradtak. A lelkeket is újjá kell építeni.

Vannak eredményeink (1000 év), de ezek újrafgalmazásához nincs elég tapasztalatunk.

A pannonthalmi volt a benedekrendiek hazánkban első s máig legnevezetesebb kolostora, valóságos Monte Casinója. Itt létesült Magyarország első egyházi főiskolája is, mely már Szent István korában jeles magyar hitszónokokat nevelt. 1896-ban az ország ezeréves fennállása emlékére egyik dombon felállították a milleniumi emlékművek egyikét s ugyanakkor a monostor udvarán, az első főapátnak, Asztriknak szobrát.

Domonkos János

„Quo Vadis Domine?” – „Hová mégy uram?”

A Magyar Pax Romana Fórum 39. Kongresszusa – Pannonthalma (Bencés Gimnázium) 1997. március 31–április 5.

„Quo vadis Domine?” címmel rendezett kongresszust a Magyar Pax Romana Fórum Pannonthalmán 1997. március 31 és április 5-e között. Abban a szerencsében volt részem, hogy a rendezvény egész heti tevékenységén részt vehettem egyházam megbízásából. De mi is a Magyar Pax Romana Fórum? kérdezheti egy unitárius, aki még nem hallotta soha a Fórum nevét? Legrövidebben válaszolva talán annyit lehetne mondani róla, hogy a magyar katolikus értelmiségiek fóruma. Ez sorjában a 39. ülését tartotta, annak megalakulása óta. Magyarországon pedig a hetedik húsvéti tanulmányi hetét, melynek tematikáját a jól ismert kérdésre alapozta: „Quo vadis Domine?” azaz: „Hová mégy Uram?” A Magyar Pax Romana Fórum több mint háromnegyed évszázados múltat tekint vissza. Ugyanis a tavaly 1996 nyarán a 75 éves nemzetközi Pax Romana mozgalom tarthatta meg világtalálkozóját és közgyűlését a Budapesttől nem távoli Dobogókőn. Ebből az alkalomból rendezett világkongresszus megerősítette azokat az alapcélkitűzéseket, amelyek a fórum munkáját eddigiekben is meghatározták. A továbbiakban ezen feladatok, célkitűzések közül emelnék ki egy párat, mint amely leginkább meghatározza munkásságukat:

– A közszellem értéktudatos formálása.

– A fórum különböző politikai elkötelezettségű katolikusok és keresztény egyházak közötti párbeszéd előmozdítását munkálja a zsinati megújítás szellemében, a társadalom iránti felelősség és közéleti aktivitás erősítéséért.

– A Magyar Katolikus Püspöki Kar – szociális körlevél alapján – egy „igazságosabb és testvériesebb”

társadalom szellemi és erkölcsi alap megvalósításáért is munkálkodik.

– Kapcsolataikban a környező országokban működő magyar nyelvű Pax Romana szervezetekkel való közös munkára koncentrálnak. Ezek részére elsősorban szellemi kisebb mértékben anyagi támogatást nyújtva. Például segítik a Magyarországon kívüli elő értelmiségiek és diákság magyar konferenciákon való részvételét, megjelenését; hozzájárulnak csángó fiatalok táboroztatásához és továbbtanulásához.

– Végül, de nem utolsósorban, intenzív kapcsolatot tartanak testvérszervezetükkel az Európai Magyar Protestáns Szabadegyetemmel.

Teszik mindezt abban a szellemben, hogy a fent vázolt munka nem csak a katolikus értelmiségiek, hanem az egész magyar nemzet és társadalom érdekeit szolgálják ilyen irányú tevékenységeikkel.

A továbbiakban röviden arról, hogy az idei hagyományos tavaszi tanulmányi hét a magyar katolikus egyház belső, szellemi, lelki, erkölcsi megújulás kérdéseinek megvalósítási lehetőségéről tanácskozott. Ennek munkálása alkalmával nem téveszthette szem elől azt sem, hogy az egyház és ezzel összefüggésben a magyar társadalom jövőjéről is elmélkedjen.

A 39. kongresszuson több mint 400 fő vett részt a heti rendezvénysorozat keretében, melyből közel száz kisebbségi magyar résztvevő képviseltette magát; az utóbbiak részvételi lehetőségét különböző támogatásokból fedezték. A hét leglátogatottabb napján nem kevesebb mint 260-270 között jelentek meg az érdeklődők.

Az egyházi trendeket vizsgáló megbeszélésre nem kevesebb, mint 64! előadót vonultattak fel. E rövid ismertetés határán belül lehetetlen a teljesség igé-

nyével mindeniküket felsorolni – de azért az előadók közül – alulírott kiemel egy párat azok közül, akik – számára – élményszámba menő előadásokat tartottak.

Ilyenek voltak:

– Nemeshegyi Péter SJ teológus Budapest, előadásának címe: „Egy új erkölcsi világrend felé.” (Alcím: kísérletek, kudarcok, a világvallások etikai konvergenciája, egy világetosz alapelvei.)

Nemeshegyi Péter 1944-től a Jézustársaság tagja. 1956-tól a rend tokiói egyetemén a dogmatika professzora, hosszabb ideig a Nemzetközi Teológiai Bizottság tagja.

Nemeshegyi professzor a világvallásoktól közelített a kereszténység irányába, melynek etikáját hét pontban foglalta össze, és melyek mindenikéről részletesen beszélt.

– Örsy László előadásának címe: „A katolikus Egyház a Világban.”

A vendéglelőadó Washington D. C.-ből érkezett és szintén a Jézus-társaság tagja. Előadásában Örsy professzor úr a fórum súlypontjául kijelölt kérdést „Quo vadis Domine?” -alkalmazta olyan értelemben –, hogy nem arra kérdett rá, hogy hova, merre megy az Úr?, hanem „Hová megy a Világ?” Hova, merre megy az Egyház a Világban? Hova, merre tart az egyén, mint azt Egyház tagja ebben a Világban? Az előadó az Egyházat és a Világot nem állította szembe egymással.

Többek között a következőket mondta: „Ne úgy gondokozunk, hogy az egyik oldalon a világ, a másik oldalon az egyház van, hiszen mindkettőt Isten hozta létre, s mint illet gondoskodásának szeretete veszi körül. Cél tehát nem elveket felállítani, hanem felfedezni az isteni tehetséget magunkban,

gyűljön fel bennünk egy isteni szikra, szabadok legyünk Isten világában, és ott bent, önmagunkban találjuk meg az igazi megoldást az egyházra és a világra nézve.”

– Szívesen említem meg Fila Béla teológiai tanár nevét és előadásának címét: „A hit klasszikus alapfogalmainak jelentésváltozása”, alcím: új helyzet, új kérdésfelvetés, az alapfogalmak új jelentése az istenkérdés új, mai helyzetében, mint ahogy szívesen emlékezem vissza Morel Gyula innsbrucki egyetemi tanár előadására, melynek címe: „az Egyház küldetése, feladatai korunkban”, alcím az eszközrendszer radikális megváltoztatásának szükségessége)

A délelőtt és kora délután meghallgatott előadásokat a késő délutáni csoporttevékenységek keretében lehetett megbeszélni, és azok mondanivalójában még inkább elmélyülni. Az intenzív egész hetes előadássorozatot egy szabad délután szakította meg, mely alkalommal választani lehetett, ki Zircre utazott a cisztercita templomot meglátogatni, ki pedig Pannónhalmán maradhatott és beavatott kísérővel megtekinthette az apátságot „kívülről és belülről” egyaránt.

Számomra élményt nyújtott, elsősorban intellektuális szempontból, az ott eltöltött idő, amellyel, hogy nagy alkalmak és lehetőségek egész sora kínálkozott arra, hogy előadókkal sikerült megismerkedni, kapcsolatot teremteni. Bizonyára nem vagyok egyedül azok közül, akik türelemmel, de mielőbb várják az egész heti előadás kötetbeni megjelenését.

Kedves Magyar Pax Romana Fórum 1997-es rendezői, résztvevői, képviselői, köszönöm az időt, amelyet együtt töltöttünk, s amely mindannyiunk épülésére szolgált, mint ahogy köszönöm a vendéglátást is. Isten áldása legyen további munkájukon.

Kászoni K. József

Az Egyházi Képviselő Tanács ülése 1997. március 1.

A Képviselő Tanács ülését alapos előkészítő munka előzte meg, mivel fő napirendi pontjait az 1996. évi zárszámadás, illetve az 1997. évi költségvetés elfogadása képezték.

Az ülés meghívójához csatolták a zárszámadást, a költségvetési tervezetet, valamint az egyházközségek részletes beruházási igényeit. Így a tagoknak módjuk volt az előkészítő anyagok áttanulmányozására, és érdemi állásfoglalásuk kialakítására.

Az ülés a püspök és a főgondnok beszámolójával vette kezdetét, melyeket az elnökök időközben elintéztett ügyekkel együtt a Képviselő Tanács jóváhagyólag tudomásul vett.

A zárszámadás jóváhagyása is vita nélkül megtörtént, a költségvetés tervezetének elfogadása azonban csak kimerítő tárgyalások és viták után történt meg.

A rendelkezésre álló bevételek ugyanis csak az egyház működéséhez szükséges kiadások fedezetét

biztosították, és azt is csak jelentős csökkentések figyelembevételével.

Az igényelt beruházások fedezete azonban nem volt biztosítva, és ezért a jelentősen csökkentett igények költségvetési előirányzata úgy került jóváhagyásra, hogy azok megvalósítására csak vagy egyházi ingatlan eladásából, vagy a tartalék pénzalapok felhasználásából kell fedezetet biztosítani.

A Képviselő Tanács a pénzügyi kérdések után megtárgyalta az őszi Teológiai Konferencia kérdését, az Unitárius Élet szerkesztőségi problémáit, a lelkeszek javadalmazásának a felülvizsgálatát, valamint az istentiszteletek liturgikus rendjének az egységesítését.

Befejezésül határozat született, hogy 1997 negyedik negyedévében összehívásra kerül az Egyházi Főtanács, a Szervezeti Törvény 12. fejezet 124. paragrafusa értelmében.

M. I.

Az egyházi szociális szolgálat szükségességéről és tapasztalatairól

Újra fel kell fedeznünk a szociális dimenziót közösségeink életében. Észre kell vennünk Isten jelenlétét a szegényekben, a rászorulóknak, hogy egyéb jelenlétmódját is komolyan tudjuk venni. Itt csak Jézus követéséről van szó, hiszen az Újszövetségből ismeretes rejtett jelenléte a szegényekben, a segítségre szorultakban, betegben és üldözöttekben. Az apostolok is követték mesterüket. Ez a szociális érzékenység a későbbi századokban fokozatosan elsorvadt, az egyházak életében ezért tűnik ma annyira újszerűnek vagy meghökkentőnek mindez.

A diakóniában az egyházi közösségek egyik evangéliumi alapértékét ismerhetjük fel újra. Az egyház valódi feladata az egész emberről való gondoskodást jelenti. Segíteni kell az emberi kibontakozást, a bármilyen szempontból hátrányos helyzetűekét is (többek között a kétszeres kisebbségben élő unitárius cigányságot), hogy teljes értékű tagjai lehessenek az emberi közösségnek. Itt kap fontos szerepet a diakónia, amely evangéliumi értelemben nem más, mint az irgalmasság testi és lelki cselekedeteinek állandó gyakorlása. Ez azonban nem alamizsnázkodást jelent. Nem kiegészítő feladat a vallásos kötelezettségek mellett, hanem azokhoz hasonlóan keresztény létformánk szerves része. Ez a szeretetszolgálat állandó készség mások segítésére, spontán, vagy szervezett formában. A diakónia vállalása azonban tudati átalakulást követel tőlünk. A diakóniai munkára való alkalmasságunkat sok dolog befolyásolja. Valójában tiszta jézusi hitre van szükségünk, hogy gyülekezeteinket tényleg testvéri közösséggé építsük, így a diakónia a közösségi szellem kovásza is lehet egyházközseinkben.

Nagyon ügyelnünk kell arra is, hogy a szeretetszolgálat nem szigetelődhet el, hanem kölcsönhatásban kell állnia az igehirdetéssel és a lelkesítő szolgálattal.

Lényegében tehát az Isten – és emberszeretet, a legfőbb jézusi parancs kölcsönhatásáról van itt szó. A diakóniai szeretetszolgálatnak is a megvallott és megélt hitről kell tanúskodnia.

Pál apostol is hangsúlyozta, hogy Jézus Krisztus ránk bízta a kiengesztelődés szolgálatát. Ebből következik, hogy a lelkészeknek és a diakónusoknak összehangoltan kell tevékenykedniük. Bármilyen hitigazság, szentírási gondolat alkalmas lehet a szeretetszolgálat felkeltésére, ébrentartására.

Isten az egyházára bízta, hogy folyamatosan felmutassa az emberiség számára Jézus Krisztus emberszolgálatát. Mai világunkban a diakónusi munkálkodás kapcsán szólnunk kell az ember veszélyeztettségéről is. Tehát mindannyian kiszolgáltatottak vagyunk, s ezért a szeretetszolgálat minden embertársunkra ki kell terjedjen az összetartozás felismerésében. A szegénység mellett a környezetszennyezés, alkohol, drogok, az öregség, és magány, a munka és a háztartás kettős nyűgétől kiszigerelt családanyák, az élet hajszájában magára maradt gyermekek kiszolgáltatottsága, a kisebbségek helyzete, mind veszélyeztet mindannyiunkat. Konkrét esetekből, valós problémákból kell kiindulnia a diakóniai szolgálatnak. Hol, miben szorulnak családtagjaink segítségére, hol lenne szükség szemléletváltásra. A megoldást keressük az evangélium alapján, erősítsük meg példákkal, illetve példamutatással. (Megfelelő rendezvények, kölcsönös családlátogatások magyar és cigány családok között, közös istentiszteletek.) A szeretetszolgálat nincs beosztáshoz kötve. Az egész közösség szolgálata a közösség minden tagja felé, együttes felelősség az egyházközse többi tagjaiért, sőt a kívülállókért is. Ebből szervesen következik, hogy mindazok, akik hitből vállalják a szeretetszolgálatot, bekapcsolódnak az istentiszteleti szolgálatba is (igehirdetés, énektanulás, közös ima). A diakónusok fő erénye kell legyen az alázat. (Jézus mondta, hogy az ő szemében az a nagyobb úr, aki többet teljesít a szolgálatból.)

A keresztényi alázat önzetlen szeretetre teszi képessé a diakónusokat. A szeretetszolgálatban receptet adni nem lehet. Ám néhány jól bevált módszert a beregi unitárius szórvány életéből közreadok.

A városiasodás egyik nagy hátránya az elidegenítő lakótömbökbe szorulás, illetve a cigány gettók kialakulása. Ebben az esetben a lakónegyedi apostolok, „osztályfőnökök” kiépítése, szolgálata a legjobban bevált módszer. Fontos a család-pasztorizáció, hisz ennek révén jut felszínre, hol, kiket, miben kell segíteni. Az elmagányosodás, egyedüllet feloldására közösségi rendezvények, kirándulások, egymás meglátogatása, házi istentiszteletek szervezése, speciá-

Fiatalkonkusjelöltek fogadalomtételé Vásárosnaményben a beregi unitárius szórvány gyülekezeti termében.

lis diakónusok kinevezése. Ezeknek a diakónusoknak nem egyszerűen pszichoterápiát kell végezniük, hanem közvetítőknek kell lenniük, akik reményt, Isten üzenetét is közvetítik, együtt imádkoznak, énekelnek a rászorulóval. Az egyedülállók is bevonhatók a közösségi munkákba, a rendezvényeken feladatot kaphatnak, segíthetik a lelkes család-pasztorizációs munkáját. A fiatalok körében beteglátogató láncot lehet kiépíteni, s így ők is bekapcsolódhatnak az egyházközösség diakóniai munkájába.

Ma már a legkisebb egyházközösségekben, szórványgyülekezetekben is mód van arra, hogy állandó

lakóhelyet biztosító szociális otthont, öregek napközi otthonát, átmeneti hajlékot nyújtó menedékházat, vagy anya- és csecsemőotthont alakítsanak ki. Ebben a helyi önkormányzat, a Népjóléti Minisztérium nyújthat normatív támogatást.

Mindehhez azonban elsősorban a segítőkészséggel áthatott szeretet, és az öntevékeny vállalkozás szükségeltetik.

Az ember életének csak az ad értelmet, ha azt szolgálatnak fogja fel.

Felhős Szabolcs

Egyházak és nemzeti kisebbségek

A Miniszterelnöki Hivatal és a Határon Túli Magyarok Hivatala 1997. április 21-22-én, hétfőn és kedden konferenciát rendezett Budapesten hazai és határon túli magyar egyházi személyiségek részvételével. A konferencia témája: „Az egyházak szerepvállalása a nemzeti kisebbségek közösségépítésében” fogalmazódott meg.

A tanácskozás nyitott volt a sajtó képviselői számára is.

A sajtótájékoztatón, mely a kétnapos rendezvényt zárta, jelen volt az Unitárius Élet szerkesztősége részéről és megbízásából Kászoni József lelkész. A konferencia színhelye a budapesti Hotel Olympia konferencia terme volt, ugyanitt került sor egy rövid sajtótájékoztatóra a konferencia másodnapi tevékenységét követően. A sajtótájékoztatót a következő személyek tartották: Törzsök Erika a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnöke, Tabajdi Csaba politikai államtitkár, Miniszterelnöki Hivatal, Tempfli József katolikus megyéspüspök, Nagyvárad, Szépfalusi István evangélikus lelkész, Bécs és Kató Béla református lelkész, Illyefalva, Románia. Tabajdi Csaba államtitkár többek között a következőket mondta a sajtó képviselői részére: Ilyen széles körű és reprezentatív konferenciára mind ez idáig még nem került sor a megadott témában. Ez volt az a konferencia, ahol jelen volt az egyházi hierarchia magas szintű és különböző hitágazatainak képviselője, melyen határon innen és határon túli személyiségek együtt vettek részt. De jelentős volt a kétnapos találkozó egyházi és politikai szempontból is. Legyen ennek folytatása, mert pótolhatatlan szerepe van ennek az egyházi és a nemzeti identitástudat megőrzésében. Fő dilemmája a konferenciának az volt, hogy a lelkész és pap vállalhat-e máshol is szerepet, mint a hitélet terén, például közéletben, gazdasági életben. Sokak egybehangzó véleménye az volt, hogy a közéletben igen, de a politikai életben nem. Sokan, akik vezető gazdasági szerepet vállaltak és töltenek be a jelenben is nem ők maguk akarták ezt, mivel az adott helyzet és a Biblia szava is erre kényszerítette őket. Remélhetőleg ez egy sajátossága a kelet-európai térségnek, amire néhány évtized múlva már nem lesz szükség. Beszéde végén az államtitkár út a következőket mondta: három küldetésben lehet meghatározni a két nap lényegét,

- tapasztalatok átadása
- kárpátmedencei „háló” kiépítésében, ezen belül autonómia szigetek létrehozásában
- követésre és továbblépésre ösztönző cselekedet legyen ez az összegyűlteket számára.

Tempfli József püspök úr beszédét azzal indította, hogy a vallásos hit és a politikai élet is összetartoznak. Egyéni és kollektív jog összefonódik és ebben a vallásos hit és a politikai élet tevékenysége is jelen van. Majd egy Mécs László vers idézetének tanúságával zárta a tájékoztatóját, melyben a költő egy Méhesről beszél, aminek kettős szimbólikus értelme van, miszerint a nagybetűvel írott Méhes jelenti a Templomot és az Anyaországot egyaránt, mint ahova az emberi erőfeszítésért, mellyel a két napos konferencia megrendeződött mondta beszéde végén a püspök úr.

Kató Béla lelkész a következőképpen tájékoztatót: a találkozóhoz a jövőre nézve is nagy üzenete van. A 89-es változást követő magyar kormány kijelentései között ott volt az, hogy támogatni fogja a kisebbségeket, így a mostani magyar kormánynak sem maradt más alternatívája. Ennek az üzenete jövőre is utal, a jövőre nézve is érvényes. Ezzel a kérdéssel mindenkor szembe kell nézni. Nem lehet úgy tenni, mintha kisebbség nem lenne, nem létezne. A konferencia megszervezése is azt jelzi, hogy a határon kívüli kisebbségi kérdés foglalkoztatja az anyaországot, figyeli annak sok irányú tevékenységét. És ő ebben látja a konferenciának a jövőremutatóját.

Szépfalusi István meggyőződése szerint egyetlen magyar nemzetiségi vezető ma a Kárpát-medencében nem köthet egyetlen többséget alkotó politikai párt-hoz. Nekünk a nemzeti politikában pártsemlegességet kell képviselni. Ez a találkozó a Kárpát-medencei magyar protestáns lelkészek és a delegált püspökök találkozója volt. A továbbiakban a lelkész-író utalt a Gyulán tartandó magyar-román egyházak közötti találkozóra, ezt a dialógust az anyaországnak a Kárpát-medencei és nyugat-európai egyházak vezetőivel tartania kell, mert csak így segítik a kisebbségbe szakadt magyarok élet-tétevékenységeit. Egyazon a Bibliája a Keleten és Nyugaton élő embereknek, mint ahogy nincs külön ortodox és külön protestáns Biblia sem.

Törzsök Erika elnökasszony egy román közmondás idézésével indította pár mondatos tájékoztatóját, miszerint „Tace si face!”, ami annyit jelent, mint cselekedni és dolgozni, aminek a tanúságául a cselekvésre helyezte a hangsúlyt.

Ebéd utáni időben gyülekeztek a konferencia képviselői és indultak egy parlamenti látogatásra, ahol Göncz Árpád köztársasági elnökkel találkoztak.

Kászoni József

Új VILÁGLÁTÁS

„Az igazi vallás nem észbeli vallás;
de az igazi vallás nem ellenkezik az ésszel.”
Tolsztoj

A költészet napja

Török Levente grafikája

A magyar kulturális életben évtizedek óta április 11-én, József Attila születésnapján tartjuk a költészet napját. A Kelet-Magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör is már nyolcadik éve emlékezik meg erről a jeles napról.

A költészet napja alkalmából a kelet-magyarországi unitárius költők verseiből adunk ízelítőt:

Szívemben, gumivégű bottal

(Anyám végső útja)

Lám, szemedet le tudom fogni,
állad felkötöm, mosolyogj csak.
Amire senki nem tanított,
ne félj, én azt mind jól tudom.

Sírjon, ki akar, és sirasson ... –
Ráncos, szegény kis fogyó tested
csak simogatom, simogatom:
– Jaj, mennyit haragudtam érted!

Mint aranypor –, hull rád a homok ...
Minek e pompa? Kinek-minek?
Még megfojt ez a nagy kegyelet!
Fogj karon, menjünk haza innen!

Majd megállunk az utcán kétszer,
harmadjára a lépcsőházban.
Ne siess. Ráérsz. Itt dobogsz
szívemben, gumivégű bottal.

Dusa Lajos

Féltelek

(Balázs Ferenc
unitárius lelkész emlékére)

Szent Erdély földjén
csillagot kerestem,
csillagot kerestem
nagy bánatra leltem.

Féltelek Ferenc!

A tűz csontig éget
hajnal mosza könnyed
eltakarnak a fák
fáradt ölelések

Kezedben Biblia
szívedben a fátyol
tavasszal elhervadsz
ősszel kivirágzol.

Féltelek Ferenc!

Fohász

Kereszten szenved a gyermek
Vérben alszik az álom
Szöggel kivert a lelkem
Csillagokkal parolázom

Bakos Pál

A KERESZT TENGELYÉRE SZÖGEZVE
forog kínjaiban a világ

Oltár

1.

Ebben a függőleges kínban,
ebben a végleges szenvedésben
vesd föl tépett fejedet, Uram,
vér a csillagok tekintetében.

Csillagvérkör a Passióban,
szívarcú-stigmák a vérző szentek.
Hátukon Szpartakusz-bélyeggel
rabszolga Krisztusok menetelnek.

Holt idő keresztje alatt
fényes fejed iránytűje virraszt.
Lám, a tanulásban egyedül
maradtál, mint négy csonkított szavad ...

2.

Vegyen szájába a tiszta föld,
isteni boltozat, lét-meleg.
Elszeret a fénytől a halál,
hogy az Istennel magam legyenek.

Esésemről tanuljon járni
a béna sokadalom – megyek.
Köpek cifrázzák utamat:
röpködő piaci legyenek.

Magyar József

Hazára találni (Nyitrai Leventének)

Lásd, Te nem jöhettél át
száraz lábbal a határként
kigyózó földsáv-folyamon.
Cirkuszmutatványra tapsolók
közül dajkáló földre
VÁGYTÁL,
tapsorkán helyett szelíd
szélre, megértésre, –
s olyan egy nyelven beszélőkre,
kik az igazság szemaforját
a végtelen vándorok előtt
tilosra nem igazítják.
Nagy üvegharang kondul, –
el nem törik, de köszáli lélek
kell ahhoz, hogy el ne pattanjon
a lélek üvegburka.

Velünk, s velem vagy immár.
Eléd énekel az itteni madár,
és simogat sugarával a Nap, –
az udvaron csörömpölve
gyerekeid játszanak.
Gesztenyehajú asszonyod néz rád,
aggódón, hogy végleg Hazatalálj!
Igazi földre, ahová feltépett
gyökereiddel végleg gyökerezhess!
Humusza, fényre, szeretetre
kell találnod, mert csak így
lészen kapaszkodásod:
Gyökeret verni, sudár fát nevelni
ágot és lombot.

Budaházi István

Megnyitó beszéd a Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola tavaszi tárlatára a tiszaszalkai Faluházban

Tisztelt meghívott vendégek, hölgyeim és uraim!

A mai esemény a Beregi Népfőiskola immár negyedik olyan rendezvénye, amely a keleti régió kulturális életében olyan színfoltot jelent, ami értékeivel szebbé, gazdagabbá teheti külső és belső világunkat. Önmagunk vállalásában a megtépzott önbecsülésünket kívánja helyre tenni. Apolja, erősíti hitünket, vágyainkat, hagyományainkat. A személyes kapcsolatokat, a közművelődést szolgálja. Tesszük ezt önzetlenül, és őszintén. Felismerve, hogy itt az ideje – saját magunknak teremteni, formálni életünket, nem várva külső és felső irányítására, – mely soha nem a mi érdekeinket szolgálta és szolgálja, hanem csak eszközként kezel – semmibe véve magát az embert. Megsemmisítő és elidegenítő szándékkal.

Az itt kiállított alkotások hirdetik, hogy határainkon túlnő az együvé tartozás, a közös érzés, vágy, szeretet és tudat.

A történelmi Partium (részek), Debrecentől Kolozsvárig, Beregszásztól Királyhelmecig – összetart bennünket, fizikai, érzelmi és szellemi értelemben.

Most pedig megpróbálom a háromféle megfogalmazásban jelen lévő műveket bemutatni, a három művészeti ág, fafaragás, festészet és grafika révén.

– Baráth Sándor fafaragó művész, itt él térségünkben Gergelyiugornyán, – Vincze László, erdélyi marosvásárhelyi alkotó. A festmények Tiszakecsény tulajdonát képezik, melyeket az aranyosapáti festőtábor alkotóinak munkáiból, adományai-ból gyűjtöttünk – immár három éve.

Mi az, ami közös ezekben a művekben?

– Az egyszerű ember, a nép és a hozzá kötődő szülőföld szeretete.

Baráth Sándor szobrai egy jól körülhatárolt, tömör, markáns, és határozott egyéniségről árul-

kodnak. Ugyanakkor egy érzékeny lélek rezdülései is egyben. A valóságot rendkívül éleslátással rögzíti. A fa megelevenedik vésője alatt. Addig formálja, alakítja, míg lelket lehel bele, míg „meg nem szólal” – az, amit meg akar fogalmazni. Párbeszédet folytat a fával, mely fontos része életének, a jellegzetes beregi lelkületnek, az ősi tölgyesek üzeneteként.

Az a ritka adottság az övé, mellyel a legnehezebbre, a legnemesebb formára, az ember megjelénítésére játékos könnyedséggel képes, és a lelket, az érzés világát ragadja meg. Karakterábrázoló készsége őstehetségre vall. Mondandója súlyos – a nehéz földhöz kötött és földhözragadt beregi nép terhet cipelő létét szépítés-kertelés nélkül nyers valóságában, a maga drámaiságával ragadja meg úgy, hogy azonosul vele. Hiszen abba a világba nőtt bele, és meg nem tagadja.

Ez az őszinte sorsvállalás teszi emberivé és igaz-zá.

Így válik művészi értéké minden vésőnyom a keze alatt.

Vincze László: Marosvásárhelyen született, és ott is él. Nem lehet itt a megnyitón, de lélekben itt van velünk. Itt van ezeken a falakon. Gondosan rajzolt és vésott fa- és linoleummetszetei életszeretetről, emberségről, a lélek erejéről, melegségéről, és nagy mersterségbeli tudásról tanúskodnak. Minden vonala, gesztusa, az erdélyi magyarság sorsát, szívósságát, tartását és hitét sugározza. Igazi grafikus alkat, a fekete és fehér, az igen és a nem tömörségével fejezi ki minden gondolatát. Ő is megvesztegethetetlen művész. Ady szavaival szólva „Nem vagyok a szürkék hegedűse” – ez a hitvallása. Meg nem alkuszik, élete, sorsa mindnyájunknak életével, sorsával van egybeforrva. Harcos művész, közösségi alkat. Munkái nagy ré-

szén a magyarság egyéniségeit örökíti meg, a szellem óriásait.

Kós Károlyt, Kányádi Sándort. Történelmi nagyságainkat: Bethlen Gábort, Mikes Kelemt. Sokoldalú ember, farag, fest, kisgrafikákat készít, fotózik. Kifejezőmódjában expresszív, kifejező, mondanóját tisztán és világosan jeleníti meg, határozott formanyelven. Kis méretei ellenére monumentálisnak hatnak művei, az itt látott alkotások sokévi konok munka igaz gyümölcse. Siker a sikertelenségben, egyetlen út a kiüttlanságban.

Török Levente

* * *

Az értelmi fogyatékosok helyzete Magyarországon

Az értelmi fogyatékosokról számszerűen nem lehet beszélni, ugyanis pontos számadat nem áll rendelkezésre. Hozzávetőlegesen számuk megközelíti a 300.000 főt.

Értelmi fogyatékosnak kell tekinteni azt, akinek intelligenciahányada nem éri el a 70-es értéket olyan teszten, amelynek átlaga 100-nál van, és standard devianciája 15.

Az értelmi fogyatékosok eredményes rehabilitációja és társadalmi beilleszkedése szempontjából elengedhetetlenül fontos a kisgyermekkorban végzett korai fejlesztés, és a szakszerű iskolai nevelés.

1997. március 27-én, 11 órakor a Népjóléti Minisztérium tárgyalójában Göncz Árpádné, a Magyar Köztársaság elnökének felesége, a fentiekkel kapcsolatban sajtótájékoztatót tartott, melyen arra hívta fel a média képviselőinek figyelmét, hogy nálunk az értelmi és halmozottan fogyatékos gyermekek és felnőttek helyzete elszomorító. Hazánkban ők ma is szinte elrejtetten élnek távoli intézetekben és zárt családokban, négy fal között, noha alapvető emberi igényeik nem mások, mint mindannyiunké: a társadalom elfogadott és becsült tagjai szeretnének lenni. A sajtótájékoztatón jelen volt Susan M. W. Cartwright, Kanada magyarországi nagykövete és Dr. Vetier András, a magyarországi Bárka Egyesület elnöke, akik az 1964-ben Jean Vanier kanadai tengerésztiszt által alapított Bárka Közösségről beszéltek. Jean Vanier két, értelmében sérült emberrel alkotott életközösséget egy franciaországi falucskában, ahol több ideig együtt élve felfedezhették egymás gazdagságát, kezdték elfogadni egymás fájdalmait, sérüléseit.

Ezen első kezdeményezés inspirálta világszerte a további Bárka Közösségek megszületését, mely közösségekben együtt élnek az értelmükben sérült emberek a segítőkkel, megosztva életük minden pillanatát a hétköznapiakban és az ünnepek során.

Ma kb. 100 Bárka Közösség létezik szerte a világon, így Magyarországon is. A magyar Bárka

A BALÁZS FERENC BEREGI NÉPFŐISKOLA megkezdte tavaszi évadát. 1988. december óta tevékenykedik névadója szellemi örökében.

Idén a tiszaszalkai Faluház művészeti gazdaköri előadássorozatot tart Frenczel Bertalan elnök úr vezetésével.

Vásárosnaményban Felhős Szabolcs titkár és Lakatos László cigányelnök közreműködésével az ősi cigánymesterségek felélesztésével foglalkoznak, bevonva az unitárius cigányfiatalokat.

A mándoki térségben pedig Vasvári Sándor Zsolt atyánkfia kezdeményezésére számítástechnikai tanfolyamot indítanak be.

Így három különböző szalon folynak a foglalkozások a Beregi Népfőiskolán.

1991-ben jött létre azzal a céllal, hogy otthont és munkát teremtsen a legelhagyottabb sérült emberek számára.

Tudjuk, mondta tájékoztatójában Göncz Árpádné: „Nem vállalhatjuk fel egészében a sérült emberek helyzetének teljes megoldását, de valljuk és hirdetjük, hogy az ő életük is ugyanolyan értéket képvisel, mint egészséges társaiké. Munkánkkal jel szeretnénk lenni ebben a világban”.

A tájékoztatón megjelent Stiller Mária, a népjóléti miniszter felesége, továbbá Kunczéné Fellegi Katalin, a belügyminiszter felesége.

R. Cs.

A boldogságról

70 éves korban mi a boldogság?

Ha így tesszük fel a kérdést, a boldogság szó ebben a korban túlzás.

Az öröm talán megfelelőbb kifejezés. Örömet több minden jelent: a természet, zene ... de a legnagyobb örömet a kis hatéves unoka jelenti. Értelmes, okos, egészséges. Ami a legnagyobb örömet jelenti számomra, az, hogy lehet tanítgatni, értelmére, szellemére jó irányban hatni.

Az élet folyamán sok örömet szerzett a leányom. Jelenleg általa kapcsolódom a társadalomhoz. Amikor férjnél voltam, férjemmel időnként jól megvoltunk, de sajnos az anyagiak eltávolítottak bennünket egymástól.

Ezen kívül a természetben, és a zenében találok meg azt a harmóniát, ami boldogságot jelent számomra.

B. J.

Változatlanul várjuk kedves atyánkfiái vallomását a boldogságról, melyet név nélkül, csupán betűjellel közöl a rovatvezető

Muszka Ibolya

Egyházközségeink életéből

Budapest

Pünkösdi istentiszteletek

V., Nagy Ignác u. 2-4.
május 18-19. de. 11 óra.

IX., Högyes Endre u. 3.
május 18-19. de. 10 óra.

XVIII., Szervét Mihály tér 1.
május 18-án de. 11 óra.

Úrvacsoraosztással egybekötött istentiszteletek.

* * *

A Högyes Endre utcai unitárius templomban tartjuk az idei évben konfirmáló tanítványaink ünnepélyes, istentisztelettel egybekötött konfirmációi szertartását, melynek ideje: május 25, vasárnap. Kezdeti időpontja: de 10 óra. Ez úton hívunk meg minden szülőt, keresztszülőt, nagyszülőt, rokont és érdeklődőt szép egyházi rendezvényünkre.

* * *

Középiskolások, gimnazisták, felnőtt fiatalok, felnőttek és mindazon unitárius érdeklődők jelentkezését várjuk a Nagy Ignác utcai, Högyes Endre utcai lelkeszi hivatalokban, vagy a 111-3094, 217-6171-es telefonokon, akik június 12-július 12. közötti időszakban kezdő vagy haladó angol nyelvkurzusokon vennének részt. Ebben az időszakban a budapesti egyházközségben tartózkodik Scott G. Prinster amerikai unitárius lelkész, aki jelenleg a kolozsvári Egységes Protestáns Teológián angol nyelvet tanít a teológiai hallgatók részére. A fent megjelölt időszakban tölti itt Budapesten nyári szabadságát, melynek alkalmával szívesen tanít angol nyelvet az érdeklődők részére. Kedves Testvéreink, jelentkezéseiteket várjuk.

Emlékezetes napok, alkalmak Füzesgyarmaton

A rendszeres vasárnapi és húsvéti istentiszteleteken kívül két említésre méltó alkalom volt március hónapban templomunkban.

Március 15-én felszentelésre került a hívek és szimpatizánsok adományából vásárolt nemzetiszínű zászló. A lelkész imája és a 149 év előtti márciusi eszmék felelevenítése és méltatása után több szavalt következett. A fiatalok átadták az egyház gondnokának a zászlót. A lelkész rövid ima után megszentelte azt. Beszédet mondott még Békés megye országgyűlési képviselője.

Köszönetet mondunk mindazoknak, akik adományoztak a zászló megvásárlására, és annak is, aki a zászló megvásárlását kezdeményezte.

A másik kiemelkedően magas színvonalú esemény nagypénteken volt. A nagyszámú gyülekezet meghallgatta az „Unitárius Passiót”.

Balácsi László lelkész és Balácsi Lászlóné kántor szólóéneket a Nyugdíjas Klub dalárdája kísérette.

Önfeledt csodálattal hallgattuk a gyönyörű Passiót.

A szólóének szép énekmondása mélyen áthatotta a jelenlévőket.

Húsvét első napján Jézus feltámadásának öröme ünnepét köszöntöttük. Az istentisztelet áhítatát fokozta a lelkész által előadott gyönyörű vers. A jelenlevők a megterített Úrasztalához járultak. Mindenki úrvacsorát vett felekezeti hovatartozástól függetlenül.

Az úrvacsorai jegyeket Kovács Károly és neje adományozta, hálás köszönet érte.

Az ünnepi alkalmakat a húsvét hétfői istentisztelettel zártuk.

Egy Füzesgyarmattól távol élő, de hazajáró unitárius.

Gyula, 1997.

Füzesgyarmati hírek

Január 19-én tartott közgyűlésünk alkalmával választásokat is tarottunk a megüresedett egyházközségi tisztségekre. Csák Ferenc, aki több mint 10 éven keresztül állt az egyházközség élén, nem vállalta tovább a gondnoki tisztséget. Jegyzőkönyvi köszönetet juttattunk el hozzá az odaadó munkája elismeréseként, és megválasztottuk presbiternek id. Bököfi János helyébe, akit a hívek egyhangú szavazással az egyházközség új gondnokává választottak. Az édesapja örökébe lépett, aki Csák Ferenc előtt mintegy 15 éven keresztül töltötte be e tisztséget. Kívánjuk, hogy feleségével, gyermekeivel, unokáival, akik közt unitáriusok is vannak szép számmal, odaadással dolgozhasson kis közösségéért itt az Alföldön.

Az elmúlt évben meghalt Dr. Gálffy Kálmán presbiter helyett megválasztottuk új tagnak Sárvári Sándor atyánkfiát, aki feleségével néhány éve közösségünket látogatja és támogatja. A régi és új tisztségviselők életére és munkájára egyaránt Isten szerető áldását kérjük, hogy eredményesen dolgozhassanak egyházunkért.

Karácsonyi híradásaink óta sajnos ismét több alkalommal kellett elbúcsúzni unitárius vagy nem unitárius testvéreinktől. December 30-án temettük el Sípos Lőrinc, 73 évet élt testvérünket, akinek unokája unitárius fiú felesége, és dédunokáját unitáriusnak kereszteltük. Január 10-én nagy részvét mellett temettük el Tóth István, 47 évesen meghalt unitárius hívünket. Február 7-én Farmosi Sándor, 82 évet élt atyánkfia búcsúztatását kérte egyházközségünk-től a család. Február 18-án újra egy fiatal, 54 évesen eltávozott Vizer István nevű embertársunk koporsójánál mondtunk búcsúszavakat. Február 26-án eltemettük szomszédunkat, aki még életében meghagy-

ta, hogy a búcsúszertartást mi végezzük. Hatalmas résztvevő sereg intett utolsó istenhozzádott id. Tótka Károly elköltözött testvérünknek. A mindenható Isten adjon csendes pihenést szeretteinknek, az élőknek vigasztalást elviselni a veszteségek felett érzett fájdalmat. Nyugodjanak békességben!

Március 15-én felavattuk templomunkban a híveink áldozatából készített nemzeti lobogónkat, és elhelyeztük azt a templom kijelölt zászló-sarkába, ahonnan a nagy nemzeti ünnepeink alkalmával kivisszük a templom falára, és amely mellé idővel odatesszük a sarokba a két testvérgyülekezetünk, a székelyföldi Jobbágyfalva-Nyárádszereda és a kanadai Olinda nemzeti lobogóit is. Zászlóanyának felkértük Fodor Lajosné kedves hívünket, aki ezért a szép alkalomért a legnagyobb áldozatot hozta.

Nagypéntekre a Füzesgyarmati „Életet az éveknek” Nyugdíjas Klub dalárdájával betanultuk és előadtuk a hagyományos, népi fogantatású „unitárius” Passiót.

Debreceni emléktáblák

A millecentenáriumi rendezvénysorozat zárásaként a Kelet-Magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör vezetősége befejezte azt az emléktábla-sorozatot, amit 1995-ben kezdett el a debreceni unitárius egyházközség kapualjának oldalfalán.

Először a Debreceni Disputa emlékére helyeztek el emléktáblát. Kis ünnepség keretében Bajor János lelkész, Felhős Szabolcs szórványgondnok, Dusa Lajos és Ószabó István debreceni unitárius költők avatták fel. Ezt követte a középső emléktábla, amelyet Dusa Lajos és Mogyorósi Dénes atyáinkfiai avattak fel, és a koszorúzás a beregi unitárius szórvány 20. évfordulója tiszteletére. Húsz évvel ezelőtt ugyanis innét indult el a beregi unitárius szórvány megszervezése.

Köröspeterdi Arany Tamás emléktáblájának avatása Debrecenben.

A sorozatot záró emléktáblát Köröspeterdi Arany Tamás debreceni prédikátor emlékére állították, aki az antitrinitárius szellemiség előfutára volt Debrecenben az 1560-as években. (1561. november 30-tól több héten át tartott a hitvita Debrecenben előbb a Szt. András templomban, majd a Török földbirtokos család kastélyában reverzálisra készítették a prédikátort, és visszavonatták tanait.) A záró emléktábla avatásán Dusa Lajos, Matkó László és Felhős Szabolcs, illetve az összegyűlt debreceni hívek vettek részt.

Mindhárom alkotás a Szabadelvű Protestáns Kör műhelyében készült.

Fogarasi Péter

A Dávid Ferenc Egylet hírei

Folyó évi május 21-én szerdán, 18 órai kezdettel a budapesti egyházközség gyülekezeti termében (V., Nagy Ignác u. 2-4. I. emelet) **Szász János** lelkész, a Teológiai Intézet igazgatója tart előadást „Lelkesi pályám tapasztalatai” címmel, ami terveink szerint „kerekasztal-beszélgetés” alapjául is fog szolgálni.

Június 15-én vasárnap 17 órai kezdettel **Brassai Sámuelre**, az utolsó erdélyi polihisztorra emlékezünk, a Nagy Ignác utcai templomban, születésének 200. és halálának 100. évfordulója alkalmából, műsoros est keretében.

Mindkét rendezvényre szeretettel várjuk híveinket és az érdeklődőket.

Hírek

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat évi közgyűlésén, 1997. május 7-én egyházunkat Bencze Márton püspök és Orbókné Szent-Iványi Ilona képviselték. A gyűlést fogadás követte, Jürgen Gohde lelkész, a Német Protestáns Szeretetszolgálat elnöke tiszteletére.

* * *

Az Európában élő amerikai unitárius univerzalisták évi konferenciája és közgyűlése 1997. április 24-28. között volt Franciaországban, Párizs mellett. Egyházunkat Miklósi Vári Katalin gyak. s. lelkész képviselte, aki reggeli áhitatot tartott és egy délutáni előadás keretében beszámolt a keresztény unitarizmus hitelveiről, valamint tájékoztatást adott egyházunk történetéről és jelenlegi helyzetéről.

* * *

Enyedi György és a keletközép-európai unitarizmus a XVI-XVII. században címmel, az erdélyi és a magyarországi egyházak, valamint az MTA Irodalomtudományi Intézete nemzetközi, tudományos konferenciát rendez Kolozsvárott, 1997. szeptember 2-6. között.

Egy kiadatlan irat Éjszaki Károlytól

(szabadkőművesi felvételi kérelme)

Az Unitárius Élet áprilisi számában értékes megemlékezést olvashattunk Éjszaki Károlyról, Csányi László titkáráról.

Levéltári kutatásaim során megtaláltam Éjszaki Károlynak a „Könyves Kálmán, az Előítéletek Legyőzéséhez” című páholyhoz intézett felvételi kérelmét. (OL P 1096 441-442. lap és háta.) A Kérelem így szólt:

„NYILATKOZAT

Én, Éjszaki Károly, a m. k. közmunka és közlekedési ministeriumban ministeri főmérnök, kérem magamat a szabadkőművességbe felvétetni.

Születtem 1818. octob. 2-án, Rédén, Veszprém megyében, gyermekéveimet a szülői háznál töltöttem, a normalist és gymnasiumot Tatában és Budán, a philosophiát Pozsonyban és Pesten, a jogot Győrött, a mérnöki, s ezzel az elméleti tanulmányokat Pesten 1838-ban végeztem, mely időtől kezdve általán véve a mérnöki pályán működtem, és pedig mint gyakornok Veszprém, Hont, Zala és Heves, mint mérnök Fejér és Tolna megyékben, és itt leginkább a Duna mentében. Mérnöki pályámon megszakítottak először az 1848-49. évi események, melyekben résztvettem mint fejmegyei önkénytes, csakhamar mint improvizált tábori mérnök, aztán mint a dunai hadsereg kir. biztosának Csányi Lászlónak titkára, Debreczenben, mint titkár a honvédelmi bizottság alatt, és utóbb mint elnöki titkár a közlek. ministeriumban, s mindvégig, illetőleg a szegedi elválásig Csányi László személyéhez fűződve.

1849. decemb. 6-án fogattam el, de viszonti szolgálat befolyásánál fogva csak hamar szabad lábra tettem. 1861-ben fejmegye t. főjegyzőjévé, s egyúttal később telekkönyvi főnökévé választattam meg; ez volt mérnöki pályám második megszakítása, s a harmadik, mikdön 1865-ben az áramlatnak és befolyásoknak engedve fejmegyében főszolgabírói állomásra vállalkoztam. Innét 1867-ben átléptem közm. és közlekedési ministerium kebelébe ő felsége által I. rendű főmérnökké neveztetvén ki, ez állásban vagyok a mai napig azon megjegyzéssel, hogy közben szabadságolási engedéllyel 1869-től 1971-ig három évet Erdélyben a keleti pályán töltöttem, hol a mérnöki és kisajátítási dolgok vezetésére vállalkoztam.

Nősültem először 1845-ben, de nőtől törvényesen elváltam, és 1874-ben másodszor nősültem, és pedig közeli rokonság miatt országfejedelmi engedéllyel.

Vagyonomat hivatalos 2200 ft évi fizetés, és egy budai ház jövedelme képezi. E ház megszerzése mintegy 32 ezer ftba került, de kisajátítás tárgyát képezvén esetleg 40-45. ezer ft. értékét képviselteti. Részben ugyan átirattam hozzám tartozandókra, de időközi jövedelmét én használom. Ezentúl 12.-15. ezer ftig függő követeléseim léteznek. Megjegyzem azt is, hogy elvált nőmnek Ráczalmási fekvőségekben és pénzben mintegy 10. ezer ft. értéket engedtem át.

Becsületes és tisztességes élet pályámat illetőleg becsületszavam lekötése mellett nyilvánítom, hogy életem

men át soha becstelenséget nem követtem el, és hogy soha sem vádolva, sem büntetve nem voltam, – valamint azt is, hogy a szabadkőművességnél felvétel végett mindeddig nem jelentkeztem.

Kijelentem végre, hogy felvételemre saját elhatározásomból, rábeszéléstől, s egyéb külbefolyástól menten, jelentkeztem, és felvétetni azért óhajtok, mert e rend a történelem, tradíciók, és tapasztalás tanúsága szerint az emberiség javát törekszik előmozdítani, mely törekvésben a magasztos célért lelkesülve én is közre működni óhajtok.

Budapest 1875. évi február hó. 19én

Éjszaki Károly”

A szabadságharccal, mint Éjszaki Károly írta: „az 1848-9. évi eseményekkel” kapcsolatosan a szabadkőművesek álláspontja közismert volt. Hiszen az első magyarországi páholyok legnagyobb részét, a XIX. században a forradalom és a szabadságharc egykori vezetői alapították, annak szellemében. A szabadságharc részt vevői legtöbbször beléptek a páholyokba. Az adott történelmi körülmények között ez jelentette a 48-as, sőt 49-es eszmékhez való hűséget, annak szinte egyetlen lehetséges megnyilvánulását.

Éjszaki Károly elvhűségét még úgy is bizonyította, hogy közreműködött a Petőfi-társaság megalakításában. Jókai Mór elnöksége idején ellátta az alelnöki tisztséget.

dr. Berényi Zsuzsanna Ágnes

Igazságok apróban

Székelykeresztúr, 1942. Hideg tél, még a madarakba is belefagy az énekszó.

Id. Szolga Ferenc Tiszteletes Úr megy az úton lefelé „Szitáskeresztúrra”. Szembe jön vele egy leány, aki tisztelettel köszönti, majd kérdi: „Tiszteletes úr miért jár hajdonfőn ilyen kemény hidegben?” „Drága Leánkám – feleli a Tiszteletes Úr – engem a Fennvaló Jóisten már úgy megszokott hajdonfőn, hogy tán meg sem ismerne sapkában.”

* * *

Pethő István Tiszteletes Úr fiatal lelkész korában hittanórákat tartott a Bakáts téri elemi leányiskolában.

Ha egy leányka rosszkodott, drága jósa a következőképpen fenyegette: „Hadd el Leánka, hiába nősz nagyra, leszel menyasszony, s vársz Reám a templomban, meglásd én nem jövök, s nem esketlek meg...”

Az illetékes menyasszonyjelölt ettől úgy megijedt, hogy – bár nehezére esett – csendben ülte végig a hittanórát. Nem vállalhata azt a szégyent, hogy a Tiszteletes Bácsi Őt ne eskesse meg.

Imecs Szabó Ilonka

Halottaink

Meghalt

Dr. Kiss György ügyvéd

1913. január 10-én született Kolozsváron, apja Kiss Sándor unitárius lelkész, az erdélyi Unitárius Egyház kimagasló egyénisége, több vallásos tárgyú könyv szerzője, az észak-amerikai unitáriusok kitűnő ismerője. Elemi iskolái elvégzése után, Meggyesen szász, Székelyudvarhelyen román gimnáziumokban tanul, majd a kolozsvári Unitárius Főgimnáziumban érettségizik. A kolozsvári egyetem jogtudományi karán jogi diplomát szerez, majd 1936-ban jogi doktorátust tesz. Ez utóbbi helységben ismeri meg jövődöbeli hitvestársát, akivel élete végéig boldog házasságban él. 1941-ben ügyvédi irodát nyit Bethlenben, ahol gróf Bethlen István volt miniszterelnök megbízza vagyonkezelésre és birtokainak jogi képviselésére.

A II. Világháború forrágában megjárja Ausztriát, Csehszlovákiát, majd hazatérte után 1946-ban ügyvédi irodát nyit a Szentegyház utcában. 1948-ban megfosztják ügyvédi diplomájától, és megtiltják az akkori szervek annak gyakorlását 1972-ig. Ez alatt az időszak alatt mint könyvelő és pénzügyi ellenőr, később mint jogtanácsos tevékenykedik. 1986-ban Németországban élő fiánál telepedik le, és életének ezen utolsó évtizede jelenti a nyugodt és szabadságban eltöltött boldog öregkort.

A kommunista éra alatt állandóan üldözött, testileg-lelkileg meggyötört ember 1985 januárjában történt alapos megkínzása után szívinfarktust kapott, ami csak Németországban derült ki alapos vizsgálat után. Évekig bírta a gyógyszeres kezelést, de a második infarktus után, dacára a gondoskodó kezelésnek, jószágos és mindig melegséget, baráti érzéseket sugárzó szíve örökre megszűnt dobogni.

Sajnálattal és megszorodott szívvel vesszük tudomásul, hogy eltávozott körünkől az az ember, aki nemcsak az erdélyi, de a magyarországi Unitárius Egyház odaadó erkölcsi és anya-

gi támogatója volt. Gyászolják hitvestársa, gyermekei és unokái, valamint mindazok, akik ismertük és szerettük Gyurka bácsit.

Pihenése legyen csendes, emléke áldott. Isten vele – Isten velünk!

R. Cs.

* * *

**Harmos Istvánné
sz. Szabó Erzsébet 90 éves**

Boros Ferenc 71 éves

Csilléry Ádám 75 éves

**Bóka Sándorné
sz. Győri Iona 80 éves**

**Szabó Mihályné
sz. Németh Margit 80 éves**

Isten adjon csendes pihenést eltávozott testvéreinknek az anyaföld ölén, lelküknek örök üdvösséget, a hátramaradott gyászolóknak pedig vigasztalást.

Felhívás

Ezekben a napokban ismét megmozdult Európa, segélyszervezetei a szegénységben élő albán lakosság megsegítésére sietnek.

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat munkatársai a 90-es években segélyszállítmányukat kísérve több alkalommal jártak Albániában, ismerik az ottani körülményeket.

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat felhívásával a magyar lakosságot szólítja meg, és kéri anyagi támogatásukat, az albániai szenvedők melletti erkölcsi kiállásukat.

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat európai partner segélyszervezetekkel közös akciókban kíván résztvenni.

Velünk egy jobb világért

Számlaszám: 10 10 20 93 –
3003 3003 – 00000000

Budapest, 1997. április 2.

**Lehel László lelkész
igazgató**

Az unitárius egyház Heltai Gáspár Könyvesboltja szeretettel vár minden érdeklődőt, hétköznap 9–17 óra között, a Budapest V., Alkotmány u. 12. sz. alatt.

Kínálatukban szerepelnek hazai és erdélyi kiadványaink mellett, az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem kötetei, protestáns, katolikus teológiai írások, szépirodalom, történelmi könyvek, gyermekirodalom stb.

Szíves figyelmükbe ajánljuk a „Vallomás magunkról” c. legújabb egyházi gyűjteményt, Kedei Mózes, székelyudvarhelyi esperes szerkesztésében.

A Nationale Nederlanden Magyarországi Biztosító Rt. nívós élet- és nyugdíjbiztosításainak értékesítésére keres munkatársakat. Az átképző, felkészítő tanfolyamunk ingyenes.

Érdeklődni: Remenhár Judit
üzleti igazgató
166-7826

Lapzárta minden hónap 6-án van. A később beérkezett írásokkal szerkesztőségünk csak a következő hó lapzártáig tud foglalkozni. Kérjük ezt a beküldendő írásoknál figyelembe venni.

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Főszerkesztő:
Bencze Franciska

Szerkesztőbizottság:
Kászoni József,
Muszka Ibolya, Nyitrai Levente

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
V., Nagy Ignác utca 2-4. Budapest, 1055.
Telefon/fax: 111-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.
Előfizethető:
egyházi központunkban, a lelkész irodákban,
vagy egyházi csekken, Unitárius Élet jellegével.

Évi előfizetési díj: 600, Ft

Egyes szám ára 50,- Ft

Megjelenik havonta.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Felelős kiadó:
Heltai Gáspár Kft

Index: 25 842

Készült a Cerberus Kft. gondozásában
(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.
Tel.: 332-3511)

Felelős vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272